

VIROLAISEN¹ TEATTERIN² MAAILMA^{III/3}

1 → Viro

– Teatteri oli, ja on edelleen, **Viron** itsenäisyyden todistajanlausunto.

2 → teatteri

– **Teattereita** voi putkahtaa Virossa esille mitä kummallisimmista paikoista.

3 → maailma

– Tietoisuus **maailmasta** ja henkilön muuttuvasta identiteetistä ovat usein pääteemoja.

VIROLAISEN TEATTERIN MAAILMA

Eesti Instituut / Eesti Teatri Agentuur
Tallinna, 2012

Teksti: Ott Karulin, Monika Larini

Suomennos: Jenni Kaven

Graafinen ilme: Piia Ruber

Valokuvat: Paul Agurauja, Awentus ja Heikmann, DeStudio, Eero Epner, Andrus Eesmaa, Viron harrastelijateattereiden liitto, Viron draamateatteri, Viron kirjallisuuseumuseo, Kansallisooppera Estonia, Viron yleisradioyhtiö ERR, Viron nukke- ja nuorisoteatteri, Viron teatteriagentuuri, Viron teatteri- ja musiikkimuseo (TMM), Endla-teatteri, Priit Crepp, Jassu Hertsmann, Ville Hyvönen, Peeter Jalakas, Kanutin killan sali (Kanuti Gildi SAAL), Andres Keil, Lauri Kulpsoo, Jaanus Laagriküll, Ülo Laumets, Peeter Laurits, Ants Liigus, Eva-Liisa Linder, Enn Loit, Teet Malsroos, Kaarel Mikkin, Kris Moor, NO99-teatteri, Tiit Ojasoo, Anete Pelmas, Alan Proosa, R.A.A.A.M, Harri Rospu, Piia Ruber, Scanpix Baltics, Ene-Liis Semper, Triin Sinissaar, Nele Sooväli, Riippumattoman tanssin yhdistys STÜ, Tõnu Tamm, Heigo Teder, Taivo Tenso, Jüri Tenson, Vanemuine-teatteri, Ugala-teatteri, Siim Vahur, Gunnar Vaidla, Taavi Varm, Liina Viru, Toomas Volmer/ETA/Scanpix, Mats Öun, Wikipedia/Csitnikov.

Julkaisija: Eesti Instituut

ISBN 978-9949-9160-9-2

TEATTERIVAELLUKSET

Virossa teatteriin voi törmätä odottamattomissakin paikoissa. Viimeisen vuosikymmenen kuluessa löydetyt esityspaikat ja ulkoilmateattereiden suuri lukumäärä ovat ainakin kesäisin vaikuttaneet repertuaaria ja näyttelijävalintojakin enemmän siihen, missä näytellään. Täsmälleen yhtä paljon, kuin virolaiset rakastavat teatteria, rakastavat he myös Viron lyhyttä kesää. Kun nämä kaksi asiaa pistetään samaan pataan, virolaisten teatterimieltymys muuttuu jo melko hillitsemättömäksi. Me, teatteriyleisö, olemme valmiita matkustamaan jopa öisin kymmeniä ja taas kymmeniä kilometrejä, jotta ehtisimme mukaan aamuneljältä alkavalle suovaellukselle, joka puolestaan vie esityspaikalle. Eikä siihen vaikuta kehnonpuoleinen kesä tai sateinen sää. Niinpä Virossa onkin [kartanoteatteria](#), [tehdasteatteria](#), maataloilla järjestettäviä teatteriesityksiä, [jokiteatteria](#), [linnateatteria](#), [rantateatteria](#) (ks. s. 53), metsäteatteria, [järviteatteria](#), suoteatteria ja [saariteatteria](#).

saariteatteri

Naissaarelle teatteriin pääsee veneellä. Saarella liikkumiseen käytetään satamasta kesäteatterille liikennöivää teatterikuormuria.

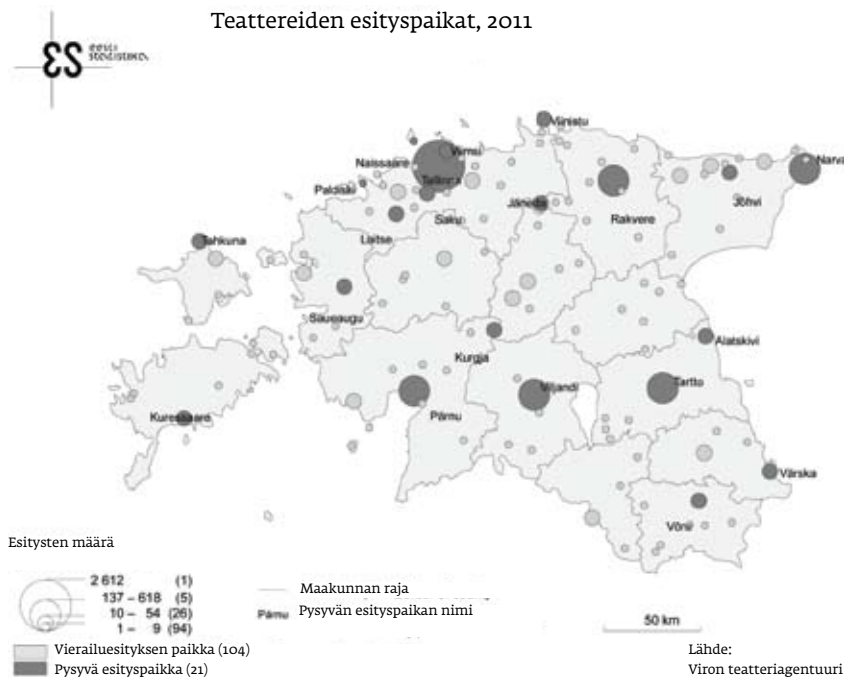
jokiteatteri

Endla-teatterin Tukkijätkät (2002)

tehdasteatteri

Von Krahlin teatterin Viron miesten laulut (2008)

Viron teatterikartta 2011

järviteatteri

Rakverin teatterin Nuori Viro (2011)

tehdasteatteri

Ugala-teatterin Lasin läpi (2011)

kartanoteatteri

Ugala-teatterin Vanja-eno (2002)

tehdasteatteri

Kansallisooppera Estonian Parsifal (2011)

Erikoisissa paikoissa järjestettävien teatteriesitysten suosio selittyy varmasti ylellisellä kokemuksella, mikä takaa kaksi kärpästä yhdellä iskulla: teatteria esitetään vain tietty määrä, pääsee vierailemaan paikkaan, johon yleisöllä ei ole tähän saakka ollut pääsyä, tai nauttimaan retkestä luontoon. Niinpä esityspaikkojen *genius loci* tulee välillä ilmi kaupallisen markkinateatterin muodossa, välillä ylevimpiä tunteitamme tai älyämme herkullisesti kutitellen.

linnateatteri

Molièren Ihmisvihaja Theatrumin tapaan (2011)

Jaana Lahti

Or Kadak

Ugala Theatre

Harti Roopu

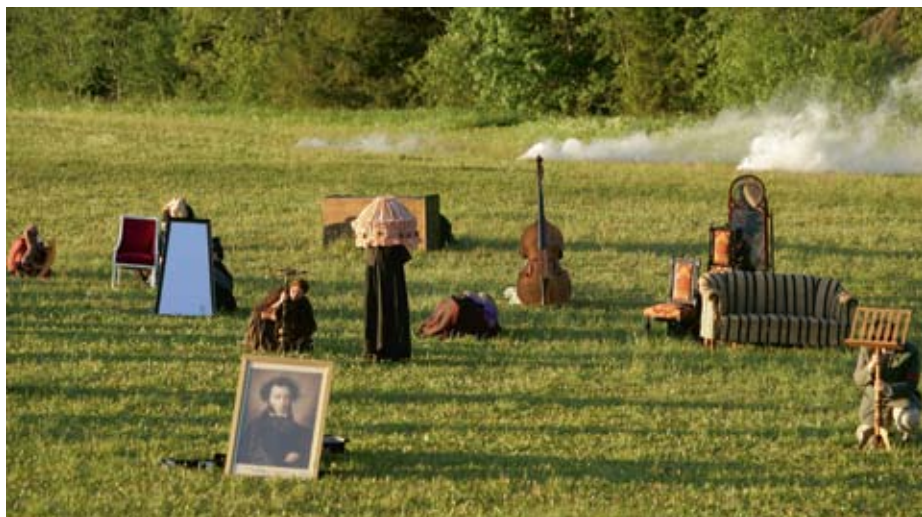
Harti Roopu

Albun kunnan esittämä *Vargamäen* lammis (2011)

Vargamäe

→↗↑ Tunnustetuimman virolaisen kirjailijan, Anton Hansen Tammsaaren (1878–1940), synnyinpaikka ja museo. Vargamäe on myös hänen viisiosaisen Totuus ja oikeus -kirjasarjansa tapahtumapaikka. Kirjat kertovat virolaisten elämästä 1800–1900 -luvuilla. Sen ensimmäisen osan ilmestyttyä vuonna 1926 monet alkoivat vierailla Tammsaaren synnyintilalla uteliaina näkemään romaanissa kuvatut maisemat. 1970-luvulta lähtien museo on ollut suosittu paikka erilaisten ulkoilmateatteriesitysten järjestämiseen. Näytelmät, jotka perustuvat Tammsaaren tuotantoon, ovat olleet suosituimpia. Vargamäe on hyvä paikka perehtyä 1800-luvun keskivaiheilla elettyyn virolaiseen talonpoikaiselämään. Aiheesta kertovan näytteen lisäksi paikan päällä voi käydä kävelyllä kulttuurilehdossa tai vaeltaa ympäröivillä soilla.

Tallinnan kaupunginteatterin *Vargamäen* tasavalta (2008)

Uusien teatterilavojen lisäksi on myös paikkoja, joihin yleisö tulee uudelleen vuodesta toiseen. Kulttuurihistoriallisten kerrostumien kyllästämiin kansallis-mytologisiin maisemiin, kuten *Vargamäe*, jokainen kesä lisää uusia teatterikerrostumia. Uskonnollisesti melko vaisuna ja luonteeltaan ennemminkin individualistisena kansana virolaiset kokevat näissä teatterivaelluksissa ja perille pääsemisissä olevan yhteisöllisyyden tunnetta. Samalla he kohtaavat oman kulttuurinsa arkkityyppejä, joiden suuruutta ei kyseenalaisteta.

Endla-teatterin ja Rakveren teatterin näytelmä *Vargamäen* kuningaskunta (2006)

TEATTERILLA ON VÄLIÄ

Itsenäisyysjulistus

nykyäänkin vielä teatterikäytössä olevia taloja

↑ Vanemuine-teatterin pieni näyttämö Tartossa, rakennettu vuosina 1914 ja 1918. Vanemuisen käytössä on kolme rakennusta. Se onkin ainoa virolainen teatteri, joka yhdistelee draamaa, tanssia ja musiikkiproduktioita ohjelmistossaan.

↑ Viron kansallisoopperan rakennus avattiin elokuussa 1913. Se tuhoutui käytännössä kokonaan Tallinnan pommituksissa toisen maailmansodan aikana, mutta rakennettiin uudelleen vuonna 1947.

↑ Viron draamateatteri avattiin vuonna 1910. Sen arkkitehdit Nikolai Vassiljev ja Aleksei Bubör tekivät paluun teatteriin vuonna 2010, jolloin draamateatterin ensi-iltaan tuli Andrus Kivirähkin näytelmä Vassiljev ja Bubör teki palatsin (ks. s 38).

Gunnar Vahla

Teattereiden merkitys kansakunnan ylläpitäjänä kasvoi neuvostomiehityksen aikana entisestään ja teatterista tuli todenpuhuminen paikka. Vaikka kaikki, mitä lavalla sanottiin, piti virallisesti hyväksyttää ennen esitystä sensoreilla, niin sitä *kuinka* asioita sanottiin, ei kyetty mitenkään valvomaan. Niinpä muodollisesti neuvostoihminen kävi etsimässä näytelmistä rivien väliin piilotettuja kuvauksia todellisuudesta, vinoilua valtaapitäville ja **kansallisen itsetietoisuuden ilmiöitä**. Koska Neuvostoliiton propagandakoneiston päämääränä oli myös taiteen massatuotanto, miehitysaikana **rakennettiin monia suuria teattereita**. Teatterivierailujen määrä lisääntyi entisestään ja 1980-luvun lopulla se **ylitti jo 1,5 miljoonan rajan**.

Enckell Literary Museum

useita suuria teattereita rakennettiin

↑ Vanemuisen vuonna 1967 avatussa päärakennuksessa on 700-paikkainen draama-, baletti- ja oopperaesityksille sopiva sali.

Fin loft / Ugala Theatre

↑ Viljandin Ugala-teatteri avattiin 1981 ja se on edelleen uusin Viron suurista teatteritaloista.

Itsenäisyysjulistus

← Vaikka vuonna 1987 tapahtui liberaaleja uudistuksia, perestroika ja glasnost, alkoi koko miehitysaikaa hallinnut sensuuri hellittää jo muutamaa vuotta aiemmin. Niinpä Viron draamateatterin näyttämölle tuli jo vuonna 1983 Jaan Kruusvallin' kirjoittama ja Mikk Mikiverin' ohjaama näytelmä Pilvien värit (*Pilvede värvid*), joka käsitteli veneillä Ruotsiin vuoden 1944 neuvostokyydytyksiä paenneita virolaisia. Pilvien värit oli yksi ensimmäisiä näytelmiä, jossa käsiteltiin tuota tabuna pidettyä aihetta.

jo 1,5 miljoonan rajalla

✓ Neuvostokauden hallinto suunnitteli talouspakotteiset teatterit ottamaan vastaan suunnittelun joukon katsojia. Tuon ajan tilastot eivät ole kaikkein luotettavimpia: Vaikka jokaiseen piirikuntaan (nyk. maakunta) oli varattu oma teatteri ja vierailuesitykset olivat pakollisia, viimeksi mainitut järjestettiin usein tehdasklubeilla ja muissa epäsovivissa paikoissa.

Vuonna 1991 palautettu itsenäisyys toi mukanaan myös markkinatalouden, mikä johti kasvavaan työttömyyteen ja millä oli suora vaikutus teatterivierailuihin: niiden määrä putosi lähes puoleen, alle 800 000 vierailuun vuodessa. Oli käytännössä mahdotonta säilyttää neuvostoaajan suuret teatterit ja täyttää ne ihmisillä. Taloudellisten rasitteiden lisäksi teatterit pitivät uuden tavoitteen löytämistä hankalana tilanteessa, jossa ei ollut enää minkäänlaista tarvetta paljastaa totuutta rivien välistä. Neuvostosensuuri oli poistunut ja media pui avoimesti tosielämän hankaluuksia. Vastoinkäymiset olivat kuitenkin väliaikaisia ja kun virolaisen ammattiteatterin 100-vuotisjuhlaa juhlittiin vuonna 2006, teatterivierailujen määrä oli taas ylittänyt miljoonan rajan.

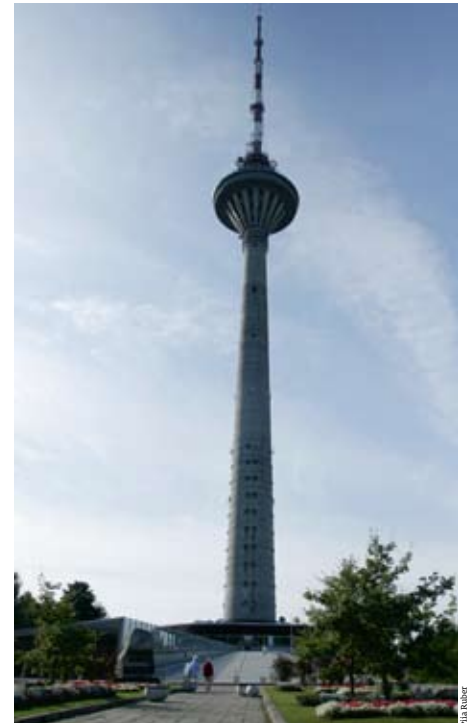
Vaikka viimeisin taantuma vähensi teatterikävijöiden määrää, tilanne parani pian ja vuonna 2011 vierailuja oli taas yli miljoona. Pitkäaikaisten repertoaariteattereiden ohella viimeisten 25 vuoden aikana on perustettu myös tusinoittain yksityishankkeena toteutettuja itsenäisiä teatteriryhmiä. Ne eivät omista suuria teatteritaloja, mutta sopivien esityspaikkojen rajana on vain mielikuvitus (ks. s. 4-6).

Kun elokuun 20. päivän varhaisaamuna 1991 Tallinnaan saapui Neuvostoliiton maahanlaskujoukkoja estämään mahdollisen vallankaappauksen, he eivät kuitenkaan ottaneet suuntaa teatteritaloille, vaan piirittivät **tv-tornin**. Ajat olivat muuttuneet ja mediasta oli tullut pääasiallinen tiedonvälityskanava sekä todistus vapaudesta. Saman päivän iltana Viro julistettiin taas itsenäiseksi.

TV-torni

↙ ↓ Tallinnan televisiotorni valmistui vuonna 1980, jolloin Moskovassa järjestettiin kesäolympialaiset ja Tallinnassa purjehduksen olympiagatta. 314 metrin korkuinen torni on Viron korkein rakennus ja Viron itsenäisyyden palauttamisen tärkeimpiä symboleita. Käyttäen hyväksi Moskovassa puhjennutta elokuun vallankaappausyritystä Viron tasavallan korkein neuvosto päätti 20. elokuuta 1991, että Viro ei kuulu enää Sosialististen Neuvostotasvaltojen liittoon ja että se on itsenäinen tasavalta. Tämän jälkeen Neuvostoliiton maahanlaskujoukot yrittivät vallata Tallinnan TV-tornin. Kansa tuli puolustamaan tornia ja muutaman aseistetun virolaisen onnistui sulkeutua tornin 22. kerroksessa sijaitsevaan tietoliikennekeskukseen ja säilyttää Viron yhteydet ulkomaihin. Keväällä 2012 TV-torni avattiin uudelleen yleisölle perusteellisen remontin jälkeen. Tornin futurististyylinen pysyvä näyttely luo katsauksen siihen, miten Virossa asuneet ihmiset ovat päässeet maailman huipulle. Tämän lisäksi TV-tornista on 170 metrin korkeudelta 360 asteen panoraamanäköala Tallinnaan ja sen lähiympäristöön.

Ülo Õunin Isä ja poika -patsas Tartossa

ISÄHAHMO

Ilmeisesti suurelta osin sen vuoksi, että virolaisten historia on ollut pikemminkin eloonjäämisen kuin heroisten taisteluiden historiaa, tarjoavat omalle teatterillemme tarkoitetut tarinat enemmän vahvoja ja eloonjäämisestä kamppailevia naishahmoja kuin heroisia isähahmoja. Virolainen teatteri on kuitenkin melko patriarkaalinen järjestelmä, jonka ehdoton isähahmo on ohjaaja. Modernin virolaisen teatterin suurin isähahmo on epäilemättä [Voldemar Panso](#). Ohjaajana hänen merkityksensä teatterillemme liittyy ensi kädessä stanislavskilaisen teatteriestetiikan harjoittamiseen runollisemmin, leikkisämmin ja syväpsykologisemmin, sekä vaativuuteen kirjallisen alkuperäismateriaalin suhteen. Ohjaajantyötä – joka asettaa kuitenkin omat aikarajat suurellekin taiteilijalle – tärkeämpi osa Panson perintöä on ilmeisesti hänen työnsä pedagogina. Vuonna 1957 perustettiin juuri Voldemar Panson johdolla Viron ensimmäinen korkeakoulutusta tarjoava [teatterikoulu](#), eikä ole liioittelua väittää, että nyky-Viron teatterin ilmeestä vastaavat suurelta osin hänen oppilaansa ja oppilaiden oppilaat.

[Voldemar Panso](#) (1920–1977)

Tiit Sukk **Pansona** Viron draamateatterin näytelmässä *Voldemar* (2007)

Mait Malmsten **Pansona** Viron draamateatterin näytelmässä *Panso* (2010)

Aivan kuten isää ei voi olla ilman poikaa, ei yhdestäkään perinteestä tule perinnettä ilman vastavirtaan uivia tai uudistajia – ilman taiteen sisäisiä suurempia ja pienempiä isänmurhia. Viron melko lyhyen ammattilaisteatterin historian suurin esteettinen murros ajoittuu 1960-luvun lopun teatteri uudistuksen tienoille. Sen johtohahmoja olivat ohjaajat **Evald Hermaküla** ja **Jaan Tooming**. Tuolloisen **teatteri uudistuksen** keskeisenä työmenetelmänä oli leikki, joka toi mukanaan improvisaation lisääntymisen. Myös suhde dramaturgiseen tekstiin muuttui täysin. **Ohjaajan, lavastajan ja näyttelijän luova työ oli pääasia**. He saivat tekstistä ainoastaan alkusysäyksen, eivätkä alistuneet sille. Tärkeiksi teatterin käsitteiksi nousivat muodostelmallisuus ja ruumiillisuus.

◀ **Jaan Tooming** (s. 1946)

on näyttelijä, teatteriohjaaja ja pedagogi sekä Voldemar Panson oppilas. Hän on työskennellyt näyttelijänä ja ohjaajana Vanemuine- ja Ugala-teatterissa sekä jälkimmäisessä myös taiteellisenä johtajana. Hän oli teatteri Vanemuisen opiskeluateljeen älykäs johtaja sekä opettaja. Tooming on yksi Viron teatteri uudistuksen päähenkilöistä. Hänen aikaisempia ohjauksiaan on luonnehdittu avainsanaparilla kokonaisvaltainen teatteri, joka käyttää viimeiseen saakka hyväkseen kaikkia teatterin saavutettavissa olevia keinoja ekspressiivisistä taiteilijatekniikoista ylenpalttisiin erikoistehosteisiin.

Toomingin aikaisempien produktioiden aiheena on usein ollut folkloristiikka: tämän aikakauden kohokohta oli Tammisaaren **Hornanperän uusi paholainen** (*Põrgupõhja uus vanapagan*) ja Juhan Smuulin kapteeni *Kihnu Jõnn*. Hän keskittyi myöhemmin näyttelijäntyön hienompaan psykologiaan sekä Gorkin, Ibsenin ja Shaw'n kirjoihin.

◀ **Evald Hermaküla** (1941–2000)

oli ohjaaja, näyttelijä ja pedagogi. Hermaküla valmistui Tarton yliopiston geologian laitokselta ja Vanemuisen opiskeluateljeesta, työskenteli näyttelijänä ja ohjaajana Vanemuiseissa ja Viron draamateatterissa, toimi taiteellisenä johtajana myöskin draama- ja nukketateattereissa, sekä opetti Vanemuiseissa ja Panson koulussa.

Hermaküla kuului teatteri uudistuksen johtohahmoihin, joiden teatterituotannot liittyivät usein teatterin alkuperäislähteisiin, etsivät juuriaan ja rituaalisuutta rohkaisten yhteisöä näyttelemään ja kokemaan yhdessä. Yhtäältä tämä etsintä ilmeni folklorein liittyvissä aiheissa ja Hermakülan innokkuudessa tuottaa teatteria lapsille. Rituaalisuuden näkökulma oli puolestaan ilmeinen orientoalisen teatterin perinteessä, joka viehätti Hermakülaa. Tämän tuloksena hän tuotti myöhemmin lukuisten kiinalaisten ja japanilaisten näytelmäkirjailijoiden teoksia. Monet hänen teatteriproduktioistaan tavoittelivat Grotowskin köyhän teatterin estetiikkaa. Hermakülan työhön teatterinjohtajana vaikutti paljon seikka, että hän oli erittäin orgaaninen näyttelijä, ja näyttelijä-Hermakülan läsnäololla ohjaaja-Hermakülan produktioissa oli usein aktiivisen sitova vaikutus muuhun ryhmään, esimerkiksi Prosperoon hänen tuottamassaan Shakespeare'in Myrskyssä ja herra Puntilaan Brechtin näytelmässä *Puntilan isäntä ja hänen renkinsä Matti*.

teatteri uudistus

◀ Teatteri uudistuksen avajaispaukku, runoilija Gustav Suitsille omistettu ilta (1969)

Historiankulku on aina kutakuinkin selvää ja siitä on mahdollista tehdä helppoja rajanvetoja. Nykyaajan kuva on kuitenkin sumea, eikä se mahdu niin selviin kehyksiin. Pienessä teatteritilassa tuntuu usein siltä, että jokainen vähänkään tärkeämpi ohjaus on merkki lähestyvistä räjähdyksestä.

Olkoon teatterilaboratorioissa räjähtelevien keittopullojen kanssa niin tai näin, yksi on kuitenkin varmaa: nyky-Viron moderni teatteri tarjoaa elävän rivistön eri-ilmeisiä ohjaajia ja käsialoja. Muutamilla kyseisistä nimistä luonnehditaan koko teatteria.

ohjaajan, käsikirjoittajan ja näyttelijän luovuus oli pääasia

Vanemuine-teatterin [Hornanperän uusi paholainen](#) (1967)

Peti Gopp

Lembit Peterson Nikolai Kirsanovin roolissa Tallinnan kaupunginteatterin produktiossa *Isät ja pojat* (2002)

↑ **Lembit Peterson** (s. 1953)

on ohjaaja, näyttelijä ja teatteripedagogi sekä Voldemar Panson oppilas. Hän on työskennellyt näyttelijänä ja ohjaajana Tallinnan kaupunginteatterissa, Ugala-teatterissa ja Viron draamateatterissa, opettanut Panson koulussa ja Viljandin kulttuuriakatemiassa. Petersonin teatterityö ja opetus ovat nivoutuneet läheisesti yhteen. Se on nähty parhaiten Theatrum-teatterissa, joka toimi alkujaan myös ateljeekouluna. Petersonin ja Theatrumin luovat periaatteet perustuvat eri aikakausien älyllisten ja henkisten maailmojen ahkeraan opiskeluun ja arvojen säilyttämiseen teatterin keinojen avulla. Peterson on aina ollut innokas kehittämään varhaisen länsimaisen teatterin perinteitä ja yhdistelemään sitä maailman erilaisiin teatteriperinteisiin. Samalla hän on yrittänyt vakiinnuttaa niitä kulttuurien välisiä yhteyksiä, joita voidaan ilmaista teatterin lavalla. Koko uransa ajan hän on arvostanut suuresti älykäästä dramaturgista materiaalia, olkoonpa se sitten keskiaikaisia moraalinäytelmiä tai Molièren, Beckettin, Maeterlinckin, Shakespeare'in taikka joidenkin muiden maailmanluokan näytelmäkirjailijoiden teoksia.

Niinpä Viron teatterilla on **Lembit Petersonin Theatrumin** hiljaisuuden estetiikka ja uskonnollisuus; **Elmo Nügasen** psykologista näyttelijäntyötä arvostava **Tallinnan kaupunginteatteri**;

Harri Raupu

Marius Peterson Hamletin roolissa (ks. s. 35) **Theatrumin** *Hamletissa* (2003)

↑ **Theatrum**

Studio Theatrum -nimisen voittoa tavoittelemattoman yhdistyksen perustivat vuonna 1994 teatteriopiskelijat ja Viron humanistisen instituutin professorit Lembit Peterson ja Juhan Viiding, sekä Collegium Educationis Revaliae -teatteriohjelman osallistujat. Heidän tarkoituksenaan oli perustaa teatterikoulu, joka tukisi ja edistäisi 1900-luvun teatterin tärkeiden toimijoiden luovia ja metodologisia pyrkimyksiä näyttelmissä ja ohjaustekniikoissa. Tämä auttaisi löytämään klassisen draaman keinot ja esitysmallit sekä toisi nykykatsojille julki arvojaan. Theatrum toimii parhaillaan projektiteatterina. Sen näyttelijäkaartiin kuuluu pääosin Petersonin perheen näyttelijöitä kahdessa sukupolvessa. Theatrum toimii myös lukioikäisten Collegium Educationis Revaliaessa opiskelevien teatteriopiskelijoiden näyttämönä.

Slim Vahur

Elmo Nüganen Signor Ponzan roolissa **Tallinnan kaupunginteatterin** produktiossa *So It Is (If You Think So)* (2006)

↑ **Elmo Nüganen** (s. 1962)

on yksi Viron kuuluisimmista teatteriohjaajista. Hänet tunnetaan parhaiten virolaisten ja venäläisten romaaniklassikoiden mukaelmista, mutta hän on myös ohjannut modernia draamaa Virosta ja muista Euroopan maista. Nüganen on näyttelijä ja elokuvaohjaaja. Hän on ollut vuodesta 1992 lähtien Tallinnan kaupunginteatterin taiteellinen johtaja. Vuosina 1998–2002 ja 2008–2012 hän työskenteli Viron musiikki- ja teatteriakatemian professorina. Elmo Nügasen produktioihin Tallinnan kaupunginteatterissa kuuluu useita Shakespearen ja Tšehovin näytelmiä. Hänen päärooleihinsa näyttelijänä kuuluvat isän rooli Tadeusz Rózewiczin näytelmässä *Valkoinen avioliitto* (*Biale małżeństwo*), Platonovin rooli Tšehovin *Pianolassa*, Puukko-Mackie Brechtin *Kerjäläisopperassa* eli *Kolmen pennin oopperassa*, Pantalonen rooli Gozzin näytelmässä *Rakkaus kolmeen appelsiiniin* ja kauppias Lopahinin rooli Tšehovin näytelmässä *Kirsikkapuisto/Kirsikkatarha*. (suom. huom. kaksi suomennosta; Eino Kalima 1960-luvulla ja Martti Anhava 1999)

Von Krahlin Teatteri

↑ Peeter Jalakas (s. 1961)

Jalakas valmistui Tallinnan yliopiston ohjaajalinjalta vuonna 1987. Vuonna 1989 hän perusti itsenäisen teatteriryhmän nimeltä *Ruto Killakund*, josta tuli myöhemmin Von Krahlin teatteri. Hän on työskennellyt tämän teatterin taiteellisena johtajana sen perustamisesta lähtien. Vuonna 1990 Jalakas perusti kansainvälisen Baltoscandal-teatterifestivaalin (ks. s. 26). Hän on Viron tunnetuin avantgardistinen teatteriohjaaja.

Jalakas on aina ollut ristiriidoissa repertoariteatterin ja sen näytelmämekanismien kanssa: hän on kieltäytynyt muuttumasta muiden odotusten ja vaatimusten mukaiseksi. Jalakasin tuotannot esittelevät usein erilaista mediaa ja musiikkia, draamaa sekä koneita. Hän on tehnyt paljon yhteistyötä muusikoiden kanssa. Hänen tunnetuimpia ohjauksiaan on ollut mm. Veljo Tormiksen sikermän sovittaminen lavalle kolmena esityksenä yhdessä tunnetun säveltäjän, Tõnu Kaljusten kanssa: Virolaiset balladit (*Eesti ballaadid*) (ks. s. 2), Viron naistenlaulut (*Eesti naiste laulud*) ja Viron miestenlaulut (*Eesti meeste laulud*) (ks. s. 4). Jalakas on myös työstänyt palkittua *Gilgamesh*-esitystä (ks. s. 21).

Vili Hyvärinen

Viljandin kulttuuriakatemia opiskelijat esittävät 12 *Karamazovia* (2011), Von Krahlin teatteri.

Peeter Jalakasin Von Krahlin teatterin väsymätön kokeellisuus; Aare Toikan nuorekas VAT-teatteri; Ivar Põllun Tarton uusi teatteri (TUT), joka on ottanut viime aikoina ohjelmalliseksi tehtäväkseen kertoa tarinoita virolaisista teatterilaisista; Tiit Ojasoon ja Ene-Liis Semperin Teatteri NO99, jonka esityksiä on viime aikoina nähty enemmän muissa Euroopan kaupungeissa kuin tetterin kotikaupungissa Tallinnassa.

Forum-teatteria (2011)
VAT-teatterin esittämänä

Aare Põllamaa

Pia Rueter

↑ Aare Toikka (s. 1965)

on näyttelijä, näyttämöestari, käsikirjoittaja ja tuottaja. Hän opiskeli Tallinnan yliopistossa. Toikka on yksi VAT-teatterin, Viron ensimmäisen itsenäisen teatterin (1987), perustajista ja on ollut sen taiteellinen johtaja vuodesta 1993 lähtien. Hän on työskennellyt Viron radioteatterin ohjaajana ja käsikirjoittanut TV-ohjelmia ja elokuvia. Hän kirjoittaa myös näytelmiä, runoja sekä artikkeleita. Toikan teatteriteoksia voi kuvailla pääosin teatteriminimalistisiksi. Hän on hyödyntänyt teoksissaan eepisen ja fyysisen teatterin periaatteita. Toikka on ohjannut yli 70 teatteri-, radio- ja televisioproduktiota, mm. Tom Lycosin ja Stefo Nantsoun Kivet, Ferenc Molnárin Koulupoikia, ja Wojciech Tomczykin Nürnberg.

Laari Kõrsoo

← Ivar Põllu (s. 1974)

on ohjaaja, laulaja ja näytelmäkirjailija. Hän on valmistunut Tarton yliopistosta teatteritutkijaksi. Põllu on työskennellyt dramaturgina Endla-teatterissa ja ollut todella suosittu *Genialistid*-bändin laulaja ja lauluntekijä. Tällä haavaa hän on vuonna 2008 perustamansa Tarton uuden teatterin johtaja. TUT ei ole rakennus, lava, ryhmä tai palkallinen työ, vaan pikemminkin avoin kasvualusta uusille ideoille. Tämän teatterin ajatuksena on, että teatteria voi olla olemassa vain vapaasta tahdosta – ei perinteen, ammatin tai velvollisuuden perusteella.

Andreas Kell

Nero Urke näyttelee Kaarel Irdiä [Tarton uudessa teatterissa](#) (2010).

teatterikoulu

Virossa yliopistotasoisia teatterialan koulutusta antaa nykyään kolme instituutiota. Maan vanhin teatterikoulu on Viron musiikki- ja teatteriakatemia [draamakoulu](#), joka tunnetaan myös Panson kouluna, ja jossa voi opiskella näyttelemistä, ohjaamista sekä dramaturgiaa. Tarton yliopiston Viljandin kulttuuriakatemiassa voi näyttelemisen lisäksi opiskella lavastusta, näyttämömekaniikkaa ja valosuunnittelua. Viron taideakatemiasta valmistuu lavastustaiteilijoita, ja Tarton yliopistossakin voi suorittaa teatteriopintoja.

Jaak Soansin veistämä matala pintareliefi [Voldemar Pansosta draamakoulun](#) sisäänkäynnin luona.

Scapinin kujeet (2011) Viron musiikki- ja teatteriakatemia [draamakoulun](#) opiskelijoiden esittämänä.

Lukemassa niiden hakijoiden nimiä, jotka ovat päässeet [draamakoulun](#) pääsykokeiden seuraavalle kierrokselle.

Teatterin koti: Tartu lulumuseumi teatteri

TEATTERIA LAINAAMASSA

Virolaisessa kansankulttuurissa tarinankerrontaperinne on vahva ja myös kaikenlaiset teatraaliset juhlapyhiin liittyvät leikit ovat olleet suosittuja. Teatterilla klassisine olemuksineen on virolaisessa kulttuurissa vankka jalansija, vaikka se onkin uusi ja suurelta osin lainattu ilmiö. Viron kansallisen teatterin syntymähetkenä pidetään 24. kesäkuuta 1870, jolloin [Vanemuisen](#) seuran uusi talo avattiin [Lydia Koidulan](#) näytelmällä *Saaremaa onupoeg* ('Saarenmaan serkkupoika', ks. s. 34). Näytelmän aihe oli saatu saksalaisen kirjailijan Theodor Körnerin yksinäytöksisestä riimillisestä komediasta *Der Vetter aus Bremen* ('Bremenin serkku'), jonka tapahtumia kirjailijaneito oli soveltanut paikallisiin oloihin. Tästä tapahtumasta alkoi Viron kansallisen teatteritaiteen ja kulttuurihistoriamme näyttämölainojen pitkä rivi. Nykyäänkin kaikkein selvärajaisin ja laajuudeltaan suurin laina on tietysti ohjelmisto. Näyttämökauden aikana ensi-iltaan tulee keskimäärin 100 puheteatteri-näytelmää, joista 40 on alkuperäisiä virolaisia. Musiikki- ja tanssiteatterin ohjelmistossa alkuperäisiä tarinoita on tätäkin vähemmän.

Lydia Koidula (1843–1886)

oli runoilija, toimittaja, proosa- ja draamakirjailija, vironkielisen teatterin perustaja sekä Viron kansallisen heräämisen johtohahmon, Johann Voldemar Jannsenin, tytär. Koidulasta (lempinimi, merkitsee auringonnousua, päiväenkoittoa) tuli romanttis-patrioottinen runoilijatarikoni. Hänen elämäntyöstään, joka muodostui yli 300 runosta, noin 90 proosatekstistä ja neljästä näytelmästä, tuli yksi virolaisen kansallisen identiteetin avainkomponentteja. Koidulan kaksi runoa, *Sind Surmani* (Sinulle kuolemaani saakka) ja *Mu isamaa on minu arm* (Isänmaani on rakkauteni), sävellettiin vuonna 1869 järjestettyjä ensimmäisiä virolaisia laulujuhlia varten. Jälkimmäisestä, Gustav Ernesaksin vuonna 1944 uudelleen säveltämästä, tuli Viron epävirallinen kansallishymni neuvostomiehityksen ajaksi. Viron tasavallan kansallishymni oli tuolloin nimittäin kielletty. Lydia Koidula kuoli 43 vuoden iässä ja hänet haudattiin Kronstadtin. Vuonna 1946 hänen maalliset jäännöksensä siirrettiin ja haudattiin Tallinnaan Metsäkalmistolle (ks. s. 40, 46).

Lydia Koidula

Mare Mikoffin patsas **Karl Menningistä** Tartossa teatteri [Vanemuisen](#) edessä.

Lydia Koidulan Kosjakased ('Kosiokoivut', 1870)

Virolainen teatteri maksoi oppirahansa alkuvuosina pääasiassa saksalaiselle ja venäläiselle teatteriperinteelle. Niinpä esimerkiksi virolaisen ammattilaisteatterin synty vuonna 1906 liittyy tiiviisti ohjaaja [Karl Menningiin](#), joka opiskeli Max Reinhardtin ohjaajaluokalla. Monien ammattilaisuraa teatterissa aloittelevien näyttelijöiden koulutie vei samoin paikallisen pitkäaikaisen ja systemaattisen teatteriopin puutteessa Berliiniin, Pietariin tai Moskovaan. Viron suurelta osin repertoariteattereihin rajoittuva teatterijärjestelmä on myös lainattu edellämainituista kulttuuriympäristöistä. Lähimenneisyydessä virolainen teatteri on maksanut maailmanteattereille enemmän korkoa, ja jopa lainannut itseään maailmalle. Virolaisteattereilla on vuoden aikana lähes sata esitystä ulkomailla, keskimäärin 20 000 katsojaa. Monet niistä ovat yhteisohjauksia. [Von Krahlin teatteri](#) on toteuttanut useita yhteisohjauksia saksalaisen Showcase Beat Le Mot'n kanssa; syyskuussa 2011 ensi-iltaan tuli [NO99-teatterin](#), Münchner Kammerspielen ja Lyric Hammersmithin yhteistyönä englantilaisen dramaturgin Simon Stephensin kirjoittama ja saksalaisen Sebastian Nüblingin ohjaama [Three Kingdoms](#) ('Kolme kuningaskuntaa').

[Kolme kuningaskuntaa](#) (2011);
[NO99-teatteri](#), Münchner Kammerspiele ja
Lyric Hammersmith

Ohjelmistoa lainassa. [Von Krahlin teatterin](#) *Gilgamesh* (2011)

Virolainen teatteri on kaiken lisäksi kotouttanut moskovalaisen Kineettisen teatterin johtajan, koreografi Sasha Pepeljajevin, sekä XII Euroopan teatteripalkinnon voittajan, suomalaisen ohjaajan ja dramaturgin Kristjan Smedsin, jotka molemmat ovat toistuvasti ohjanneet Virossa. Eräänä ylpeydenaiheena teatterilainoista mainittakoon näytelmäkirjailija **Jaan Tätte** (ks. s. 24), jonka **näytelmien tähdenlento on ollut nopeaa Viron lisäksi** myös maailmalla. Toisenlaisesta kulttuuriympäristöstä tai toiselta taiteen alalta lainaaminen herättää kysymyksiä myös teatterin olemuksesta. Niin paradoksiselta kuin se kuulostaakin, oman ja vieraan aineksen sekoittaminen teatterissa tukee ja korostaa usein omaa identiteettiä, eikä häivyttä sitä. Eräs tämän aihealueen laajamittaisimmista esimerkeistä saattaa olla muutaman vuoden takainen Von Krahlin teatterin esitys **Virolaiset balladit** (Eesti ballaadid), jossa *butoh*-teatterin kivulias muoto toi esiin virolaisiin runolaulukappaleisiin (*regilaul*) kätkeytyt paineet ja maanläheisen kauneuden.

näytelmien tähdenlento on ollut nopeaa myös maailmalla

Von Krahlin teatterin **Virolaiset balladit** (2004)

LÄHTÖKUOPISSA

Ruoho on aina vihreämpää muualla, uskovat virolaisetkin. Vaikka vaellustemme saldo on ollut negatiivinen tasavallan itsenäisyyden palauttamisen vuosista lähtien, suurin osa virolaisista tyydyttää lähdön kaipauksen viikonloppuisin kesämökeillä löhöten tai unelmoiden muutosta maalle. Tällainen lähtökuopissa olemisen kuvaus on virolaiselle dramaturgialle kovin tyypillistä. Yksi oravanpyörästä pois hyppäämisen puolestapuhujia on näytelmäkirjailija **Jaan Tätte**. Hänen näytelmässään *Meeletu* ('Mieletön') perheenisä päättää eräänä hetkenä jättää kaiken taakseen ja muuttaa vuodeksi yksin maalle, perusteluna seuraava: "Ajattelen, että hiukan vielä ja sitten ryhdyn elämään omaa elämäni. Teen vain tämän projektin loppuun ja sitten... Tuli kuitenkin tunne, että se "sitten" ei koskaan tule."

Uudemmasta dramaturgiasta löytyy muitakin pakenijoita: esimerkiksi

Urmes Lennukin¹ **Boob tietää** -näytelmän (*Boob teab*) päähahmo, **koiramies**, joka on vaimostaan ja lapsistaan huolimatta löytänyt majapaikan vieraan naisen luota. Myös Jakob Karun⁴ **Isoäidin luona** -näytelmässä (*Vanaema juures*) **loppuunpalanut urbaani älykkö** pakenee maalle itseään soimaten: "Ei ollut helppo päätös muuttaa yhtäkkiä maalle ja pudottautua oravanpyörästä. Hirveän banaali ajatus, eikö totta? Ihan kuin Tätten näytelmässä."

Tiina Salmela

Jaan Tätte (s. 1964)

ryhtyi viidentoista teatterivuoden jälkeen Vilsandin saaren² majakanvartijaksi ja lähti sieltä hyvän ystävänsä, näyttelijä Marko Matveren³ kanssa kahdeksi vuodeksi maailmanympärimatkalle. Purjehtivan Jaan Tätten lisäksi matkan Euroopan ympäri ovat tehneet hänen näytelmänsä. Niinpä Tätte onkin kotimaansa ulkopuolella eniten esitetty virolainen näytelmäkirjailija. Suurimmat menestyvät ovat olleet näytelmät *Ristumine peateega* ('Valtatien risteys') ja *Palju õnne argipäevaks* ('Paljon onnea arkipäivän johdosta') Saksassa, jossa Tätteä on ohjattu tähän mennessä 47 kertaa. Tätten näytämöteoksiin ovat voineet tutustua teatterikävijät myös Itävallassa, Australiassa, Sveitsissä, Luxemburgissa, Latviassa, Liettuassa, Venäjällä, Suomessa, Ruotsissa, Tšekissä, Sloveniassa ja Armeniassa (ks. s. 22).

Rakvere Theatre

loppuunpalanut urbaani älykkö

Rakveren teatterin näytelmä *Isoäidin luona* (2007)

Prit Crepp

koiramies

Tallinnan kaupunginteatterin näytelmä *Boob tietää* (2004)

↑→↘ kansainväliset festivaalit

Eniten festivaaleja Virossa on tietenkin kesällä, jolloin sää on suotuista ja yöt valkeat. Festivaalikauden aloittaa toukokuussa jokavuotinen nukke-, objekti- ja visuaalisen teatterin festivaali, *Tallinn Treff*, joka valloittaa esityksillään pääkaupungin teatterilavojen lisäksi myös suurimman osan vanhankaupungin kaduista ja aukioista. Ne, jotka ovat nukkeja enemmän kiinnostuneita baletista, voivat suunnata Jõhviin, jossa järjestetään toukokuussa balettifestivaali. Kesäkuun lopulla tai heinäkuun alussa näitä seuraavat *Noore Tantsu Festival NoTaFe* Viljandissa ja biennaalina järjestettävä *Baltoscandal* Rakveressa. Viimeksi mainittu on myös Viron vanhin ja tärkein kansainvälinen esitystaiteen festivaali, jossa ympäri maailmaa kotoisin olevien teatterin huipputekijöiden näytelmiä voi nähdä ennen kuin ne päätyvät Euroopan metropolien näyttämöille. Vuodesta toiseen festivaalikesän päättää elokuinen *Augusti TantsuFestival*. Jos lämpimiin kesäkeleihin ei ole uskominen – säävaihteluiden kiusaamaan Viroon ei kannata suunnitella rantalomaa – saattaa oma festivaali löytyä syksymmältä. Yleensä lokakuun alussa Tallinnan *Kuldne Mask* -festivaalilla voi ihailia Venäjän parin viimeisen esityskauden huipputason esityksiä. Tallinnan kaupunginteatteri järjestää joka toinen vuosi joulukuussa *Talveöö unenägu* -festivaalin (‘Talviyön unelma’). Se on joka vuosi omannäköisensä, järjestävästä kuraattorista riippuen, vaikkakin keskipisteenä ovat näyttelijät.

OLEMATON TEATTERI

”Teatteri on katoava taiteenlaji – se katoaa hetkessä,” on ollut Rakveren teatterin tunnuslauseena jo viimeiset viisitoista vuotta. Vaikka virolainen teatteri on melko instituutiokeskeinen, järjestetään säännöllisesti myös teatraalisia tapahtumia, joita niiden lyhyen iän vuoksi näin jälkikäteen tarkastellen aivan kuin ei olisikaan ollut olemassa. Esimerkiksi vuonna 2011, jolloin Tallinna oli Euroopan kulttuuripääkaupunki, Skoonen bastionin päälle rakennettiin *Olkiteatteri* (*Põhuteater*). Tämä väliaikainen teatteri-installaatio antoi joksikin aikaa tallinnalaisille takaisin erään vuosikautia surkeana tarkoitustaan odottaneen alueen, joka muuttui taas talven tullen olemattomaksi.

Virossa on totuttu ajattelemaan, että ulkomainen teatteri ei kiinnosta virolaisia. Kuitenkin sekä *Olkiteatteri* että jo vuosi(kymment)en ajan järjestetyt *kansainväliset festivaalit* kuten *Baltoscandal* Rakveressa, nuorten tanssifestivaali *NooreTantsuFestival* Viljandissa, Jõhvin Balettifestivaali tai *Augusti TantsuFestival* -tanssifestivaali, *Treff*-nukketeatterifestivaali, Viron Kultainen naamio - eli *Kuldne Mask* -teatterifestivaali ja kansainvälinen *Talveöö unenägu* -teatterifestivaali Tallinnassa, osoittavat, että virolaisetkin haluavat suunnata katseensa maan rajojen ulkopuolelle, ainakin festivaalipäivien ajaksi. Peeter Jalakas (ks. s. 16) aloitteesta ensimmäistä kertaa vuonna 1990 järjestetty *Baltoscandal* on nykyäänkin yksi Baltian ja Skandinavian suurimpia festivaaleja. Tuhannet teatterista kiinnostuneet, paikallisten mukaan kaiken maailman kummajaiset, kokoontuvat *Baltoscandalille* neljäksi valoisaksi kesävuorokaudeksi.

Baltoscandal

Vuodesta 2004 lähtien biennaalina järjestettyä Baltoscandalia on kuratoinut **Priit Raud** – sama mies, joka järjestää myös Augusti TantsuFestival -festivaalia ja johtaa nykytanssin tuotantotaloa, Kanutin killan salia (*Kanuti Gildi SAAL*). Baltoscandalin ohjelmistossa on ollut monena vuonna myös ”olematon teatteri”, jossa on esitetty virolaisten teatraalien esityksiä, jotka ovat syntyneet festivaalia varten intuitioista riippumatta. Virolaista teatteria ei kuitenkaan enää vuodesta 2010 lähtien ole esitelty Baltoscandalilla olemattomana teatterina – Von Krahll, NO99, Tarton uusi teatteri jne. ovat olleet ohjelmistossa rinnakkain Romeo Castelluccin, Forced Entertainment -teatterin ja muiden maailmanteatterin suurnimien kanssa.

Karl Saksin: *The Drone of Monk Nestor* ('Nestor-munkin jaaritukset', 2011)

ZUGAn² yhdistyneiden tanssijoiden *Võluvärk* ('Taikahomma', 2011)

Mart Kangron³ *Algus 'Alku'*. Perustuu tositapahtumiin (2001).

↑ **Priit Raud** (s. 1963)

on festivaalin ja tanssin mies virolaisen teatterin saralla. Neuvostoaikana klassinen baletti oli tanssiteatterin kruununjalokivi. Tasavallan itsenäisyyden palauttamisen jälkeen rautaisen esiripun takaa Viroom kulkeutui myös nykytanssi. Raud perusti 1990-luvun alussa *Teine Tants* -festivaalin ('Muu tanssi') ja on taistellut näihin päiviin asti tanssin ja esittävien taiteiden samantarvoisen aseman puolesta. Vasta itsenäistyneiden Itä-Euroopan valtioiden taide oli 1990-luvun loppupuolella ja uuden vuosituhannen alussa kuumaa tavaraa myös Euroopassa. Niinpä virolaiset tanssitaiteilijat kuten Mart Kangro ja ZUGAn yhdistyneet tanssijat matkustivat kiertueilla pitkin maailmaa. Nyt muutaman vuoden hiljaiselon jälkeen myös virolaiset uuden sukupolven esitystaiteilijat, kuten Henri Hütt⁴ tai Karl Saks, ovat tulleet tunnetuiksi. Heille liikkuminen, sana, ääni ja kuva ovat kaikki yhdenveroisia ilmaisukeinoja.

On sanomattakin selvää, että näistä olemattoman teatterin jälkimainingeista ei tule koskaan virolaisen teatterin pääsuuntausta, eikä pidäkään, sillä Virossa teatteri on aina ollut kansallisen identiteetin välittäjä. Omat rajansa asettaa myös kieli, jota maailmassa vain harvat puhuvat. Sen vuoksi virolainen nykytanssi on paljon kansainvälisempää kuin puheteatterimme. Vähintään kerran vuodessa Virossakin nähdään **Draama**-festivaalilla kahden viimeisen esityskauden virolaisnäytelmiä muille kielille käännettyinä ja taustoitettuina. Draama järjestetään syyskuusin Tarton yliopistokaupungissa. Joka toinen vuosi saadaan nauttia myös *Uus Tants* -tanssiteatterifestivaalista, jonka kotipaikka on Haapsalu. Festivaalit tarjoavat hyvän mahdollisuuden nähdä virolaisten ja kansainvälisten teatteriesitysten lisäksi paikkoja, jotka muuten jäisivät tuntemattomiksi suurimmalle osalle matkailijoista.

Draama

Vuonna 1996 perustettu virolaista teatteria esittelevä draamafestivaali syyskuuisessa Tartossa on monille vuoden suur tapahtuma. Vaikka festivaalille on valittu näytelmiä erilaisin valintaperiaattein, nyt on päädytty takaisin kuraattorikeskeiseen valintamenetelmään. Joka vuosi yksi virolainen teatterialan ammattilainen valitsee festivaali ohjelmistoon viimeisen kahden näytantokauden uusista ohjauksista kahdeksan, jotka hänen mukaansa muodostavat merkityksellisen kokonaisuuden. Kuraattoreina toimivat vuonna 2010 teatterikriitikko Madis Kolk⁵, vuonna 2011 festivaali- ja tanssimies Priit Raud ja vuonna 2012 näyttelijä Anu Lamp⁶. Draamafestivaalilla on tämän lisäksi tiivis ohjeisohjelma. Festivaaliviikon aikana saattaa ehtiä katsomaan jopa yli viisitoista näytelmää, mikä tekee Draamasta parhaan paikan tutustua virolaiseen nykyteatteriin. Suuri osa esityksistä simultaanitulkataan englanniksi.

Draama-festivaalin lähestymisen huomaa Tartossa yleensä siitä, että ympäri kaupunkia on sijoiteltu punaisia sohvia ja tuoleja. Myös Tiit Kirsipuun tekemä veistos, joka kuvaa kuuluisaa irlantilaisista kirjailijaa Oscar Wilde'ia ja virolaista kirjailijaa Eduard Vildeä (ks. s. 40), saa uuden ilmeen draamafestivaalin ajaksi, sijaitseehan samassa pihapiirissä festivaalitoimisto.

RAJALLA

Myös teatteri on rajoja etsivää tai rajoja rikkovaa taidetta. Se on herkullisimmillaan juuri rajan tuntumassa. Teatterin odotetaan ilmentävän elämää jollakin lailla. Moni yhtyy osuvaan väitteeseen, että taide muuttaa maailmaa. Yhtä lailla ollaan myös tottuneita siihen, että muutos tapahtuu jotenkin epäsuorasti, sekaantumatta aktiivisesti mihinkään, taiteen keinoin. Vain muutama vuosikymmen sitten virolaiset lukivat poliittisia viestejä sidottuna symboliikkaan ja rivien välistä. Nyt virolaisista on tullut kansa, jonka sananvapauden indeksi kohoaa maailmassa neljän ensimmäisen joukkoon ja yleisön odotukset ovat lähestulkoon olemattomat, mitä tulee järisyttäviin poliittisiin viesteihin teatteriesityksissä.

↑ ➤ **Yhdistyneen Viron puoluekokous, vaalikampanja** (2010)

Yhdistyneen Viron puoluekokouksen ohjelmassa luvattiin kuvata suurimpien poliittisten puolueiden populistisia piirteitä. Lisäksi projektin alustava esittely järjestettiin yli kaksi kuukautta ennen esitystä vaalikampanjan muodossa.

↓ **jättiläismäisessä salissa**

“Pankkien pitää ottaa vastuuta epäoikeudenmukaisista lainoista.”

Jos tämä kuitenkin tapahtuisi, heijastuksista tulisi sokaisevia. Aivan kuin kirkas keväinen aurinko paistaisi yhdessä dataprojektorin valon kanssa silmiin ja raja heijastuksen ja heijastettavan välillä hälvienisi pelottavan sumeaksi.

Teatteri saattaa imeytyä niin syvälle yhteiskuntaan ja elämään, ettei ole enää mahdollista ymmärtää, missä kulkee todellisuuden ja leikin raja. Viime vuosien, tai jopa virolaisen teatterihistorian, ainutkertaisin esimerkki siitä on NO99-teatterin [Yhdistyneen Viron puoluekokous](#) (*Ühtne Eesti Suurkogu*). Näytelmä esitettiin vain kerran, 7200 katsojalle [jättiläismäisessä salissa](#), jossa ollaan totuttu näkemään urheilukilpailuja ja maailmankiertueella olevia poptähtiä, ja jossa vuonna 2002 pidettiin Euroviisut. Kyseessä oli teatterin luoma fiktiivinen poliittinen liike, joka kulminoitui esitykseen, jolta yleisö oikeastaan jo oletti poliittisen puolueen perustamista. Sosiaalisesti herkistä ohjauksistaan tunnettu NO99 järjesti 44 päivää ennen esitystä lehdistötilaisuuden, jossa kerrottiin, että parivuotisen tutustumisen jälkeen erilaisten poliittisten tahojen takahuoneisiin, on päätetty järjestää Yhtenäisen Viron puoluekokous.

Poliittisen propagandan mehevä liioittelu lisäsi tavallisille poliittisille näyttämöille mukavasti vettä myllyyn. Media ryhtyi tästä huolimatta melko pian käsittelemään NO99:n taiteellisia johtajia **Tiit Ojasoota** ja **Ene-Liis Semperiä** täysin varteenotettavina mahdollisen uuden luovien alojen puolueen perustajina. Puoluekokouksen odotuksesta muodostui jopa suurempi leikkikenttä, kuin mistä sen perustajat alkujaan osasivat edes uneksia. Teatteria seuraavien lisäksi myös poliittiset tahot olivat yhtäkkiä kiihdyksissään siitä, että on syntymässä uusi puolue, joka putsaa pöydän, kahmii vaaleissa kaikki äänet jättäen useat urapoliitikot ruikuttamaan **Toompean mäen** juurelle. Esityksen aikana kävi ilmi, että NO99 pitäytyy silti teatterin rajoissa. Näytelmässä kuvattiin kaikkia puoluekokoukselle tyypillisiä toimintoja, mutta jätettiin todellinen poliittinen liike kuitenkin perustamatta. Se sai monet pettymään poliittisen kentän menoon.

NO99:n teatteriesitys osoitti selvästi, kuinka haavoittuvaista poliittinen peli on, ja kuinka odottamatta tai voimakkaana jonkin maan asioista voi nousta näyttämölle päättämään joku, jota vielä eilen ei kukaan osannut ottaa huomioon. *Yhtenäisen Viron puoluekokoustempaus* teki taas kerran selväksi, kuinka varteenotettavia teatteri ja sen tekijät ovat kulttuuri- ja sosiaalisessa ympäristössämme.

↑ **Tiit Ojasoo** (s. 1977)

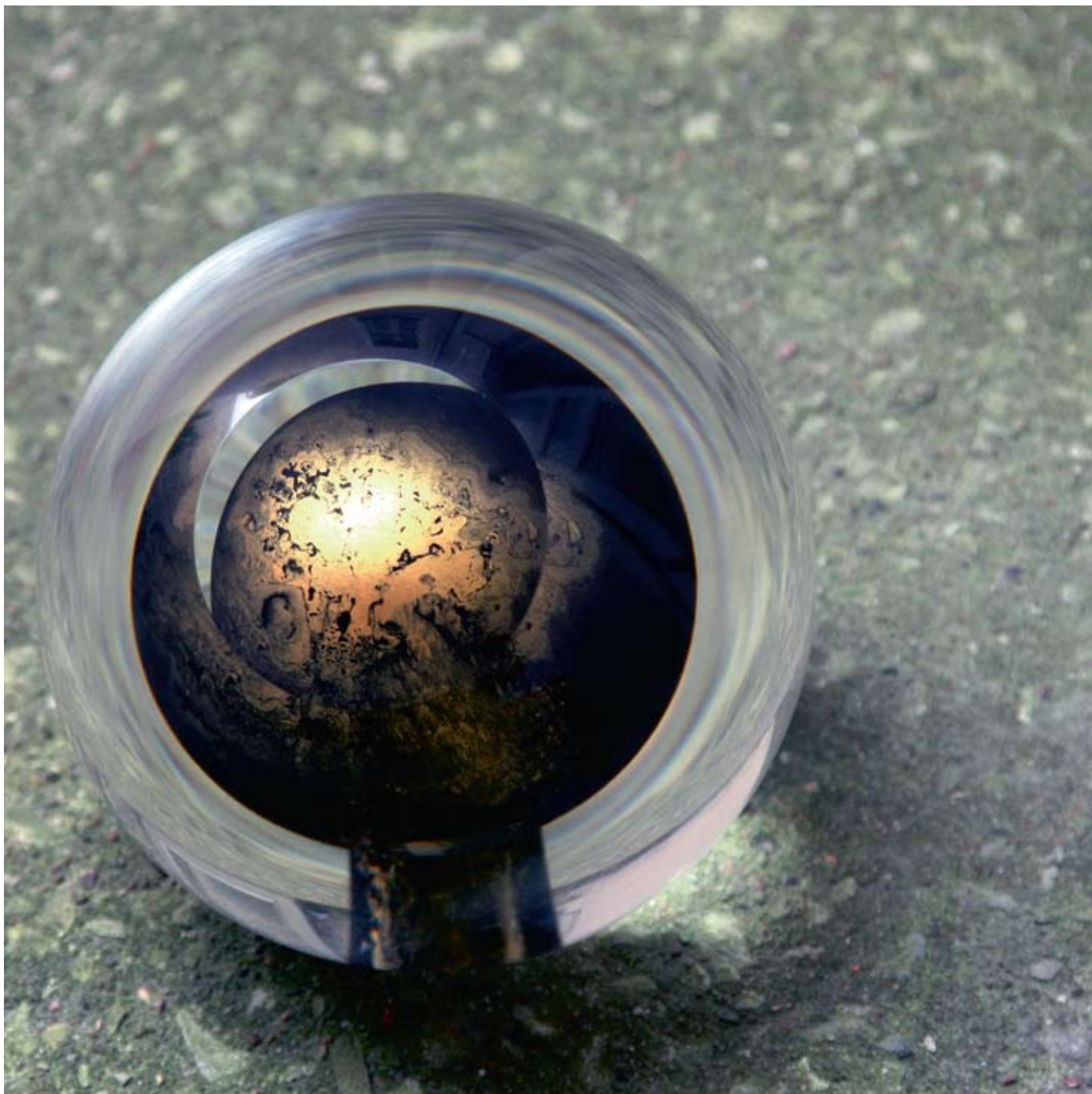
valmistui Viron musiikki- ja teatteriakatemiasta vuonna 2000. Hän työskenteli sen jälkeen ohjaajana draamateatterissa. Vuonna 2004 hänet valittiin Vanhan kaupungin ateljeen (*Vanalinnastudio*) uudeksi taiteelliseksi johtajaksi. Se muutti myöhemmin nimensä NO99:ksi. Ojasoo on työskennellyt rinnakkain sekä ohjaajana että taiteellisenä johtajana NO99-teatterissa vuodesta 2005 lähtien. Hän on sovittanut näyttämölle Shakespearea, Bernard-Marie Koltesia, Akira Kurosawaa, Martin McDonagh'ia ja Alfred Jarrya. Useissa tuotannoissaan hän on käyttänyt Yukio Mishiman ja Sarah Kane'in tekstejä. Ojasoo on myös kirjoittanut joitain osia omien tuotantojensa teksteistä (*Nafta* ja *GEP, Garjatsije estonskije parni*, 'Kuumad Eesti poisid' (ks. s. 42)). Draaman lisäksi Ojasoo on tuonut näyttämölle musikaaleja (*Veriveljet* ja *Evita*) sekä rock-oopperan (*Ruja*). Hänen tuottamansa teokset ovat osallistuneet useille festivaaleille Berliinissä (*HAU2*), Wienissä (*Wiener Festwochen*), Kölnissä (*Politik im Freien Theater*), Mokovassa (*Novaja Drama*), Tampereella (*Tampereen teatterikesä*), Torunissa Puolassa (*Kontakt*), Pietarissa (*Baltiiski Dom*), Bernissä (*Auawirleben*), Oldenburgissa (*PAZZ 08*) jne.

↑ **Ene-Liis Semper** (s. 1969)

on yksi Teatteri NO99:n taiteellisista johtajista. Hän on valmistunut lavastajaksi ja toteuttanut lava- ja pukusuunnittelua Viron eri teattereille yli 100 produktioon (oopperat mukaanlukien). Hän on myös ohjannut Tiit Ojasoon kanssa useita produktioita NO99:ssä ja muissa teattereissa. Semper tunnetaan kansainvälisesti myös video- ja performanssitaiteilijana. Hän on osallistunut Venetsian biennaaliin kahdesti ja voittanut useita palkintoja teoksillaan.

Toompean mäki

ITSEYLISTYS

Vuosittain 27. maaliskuuta virolaisetkin teatralit kokoontuvat valaistuun teatteritaloon juhliakseen maailman teatteripäivää. Juhlatilaisuudessa jaetaan yli kaksikymmentä palkintoa. Palkintogaalan taltioi ja esittää pääkanavallaan myös Viron yleisradio. Kuluneen kalenterivuoden parhaat puhe-, tanssi- ja musiikkiteatterilaiset palkitaan. Jaetaan myös **Ants Lauter** -palkinto enintään kymmenen vuotta teatterissa työskennelleelle näyttelijälle tai ohjaajalle, **Georg Ots** -palkinto korkeatasoisen ja mestarillisen äänenkäytön yhdistämisestä näyttelijäntyöhön ooppera- ja operettinäyttämöllä tai **Salme Reek** -palkinto lastennäytelmälle.

Estonian National Opera

Georg Ots

← Georg Ots (1920-1975) oli Viron tunnetuin oopperalaulaja kotimaassa ja koko tuolloisessa Neuvostoliitossa. Hänen maineensa kantautui myös rautaisen esiripun taakse Suomeen, vaikka Viron pohjoisnaapurit tuntevatkin Otsin Saarenmaan valssin esittäjänä (ks. s 20). Viron suurin saari Saarenmaa katajineen ja kylpylöineen on edelleen suomalaisten suosima kesäviettopaikka. Sikälaisissä terveyskylpylöissä saattaa tanssiaisiltoina melko usein kuulla Saarenmaan valssin Georg Otsin esittämänä. Vuonna 2005 valmistui Urmas Vadin kirjoittama *Georg*-musikaali, jonka ensi-iltaanäyttämönä oli Tallinnan *Linnahall*, kaupunginhalli. Musikaali perustuu laulajalle läheisten ihmisten muistelmiin ja päähenkilöä siinä esitti yksi Viron Hamleteista, Marko Matvere (ks. s. 24).

Toomas Volder / ETA / Scapix

← *Georg Ots* -laiva rakennettiin vuonna 1980 ja se kuljetti matkustajia Tallinnan ja Helsingin välillä 20 vuoden ajan. Vuonna 1986 Mihail Gorbatsšovilla ja Ronald Reaganilla oli tapaaminen *Georg Ots*illa. Vuonna 2002 laiva myytiin venäläiselle laivanvarustamolle ja se liikennöi Kaliningradin ja Pietarin väliä vuoteen 2011 saakka.

TMA

↑ Salme Reek

Salme Reekin räjäkän, mutta lempeän äänen saattelemana on iltaisin vaipunut uneen monta virolaisten sukupolvea. Joka ilta kello yhdeksän, kun vanhemmat olivat lähettäneet lapset jo sänkyihinsä, radioaallot lennättivät makuuhuoneisiin iltasadun Salme Reekin esittämänä. Reek oli mukana myös monissa lasten tv-ohjelmissa, joista yksi tunnetuimmista on varmasti *Vanaema õunapuu otsas* ('Isoäiti puussa'). Lyhyen pituutensa vuoksi Reek joutui usein näyttelemään teatterissa lasten roolit. Nykyään Salme Reekin työtä lasten hyväksi muistetaan hänen mukaansa nimetyllä lastenteatterin vuosipalkinnolla. Nykylapset eivät enää kuule Reekin iltasatuja, koska nukkumaan mennään myöhemmin ja uusia satutätejä ja -setiä on tullut lisää. He voivat kuitenkin tutustua teatterin taikamaailmaan **NUKU-nukkemuseossa**, jota voikin eittämättä pitää eräänä kiinnostavimmista nukkemuseoista koko maailmassa. Viron nukke- ja nuorisoteatterin kellarissa sijaitseva museo kertoo nukketehteen historiasta ja käyttää kyseiseen tarkoitukseen runsaasti kosketusnäyttöjä sekä muita leikkimielisiä ratkaisuja: jopa museoliput ovat älytekniisiä – ne ohjaavat pientä museovierasta tämän iän ja kielitaidon mukaan.

Estonian Puppet and Youth Theatre

Nukkemuseo

Estonia-teatteri (1913)

Estonia-teatteri (1945)

Draamateatteri (1978)

Nuorisoteatteri (1986)

Nuorisoteatteri (1966)

Ants Lauter¹

Hamletia voi pitää yhtenä kansallisen teatterin ammattilaisuuden kansainvälisesti selvimmistä todisteista. Myös virolaisen teatterin maailmassa *Hamletia* pidetään tärkeänä roolina, ja suurin osa *Hamletia* esittäneistä näyttelijöistä päätyy myös osaksi teatterihistoriaa. Hieman yli 100-vuotias Viron puheteatteri voi esitellä jopa 15 ohjausta *Hamletista*. Niistä ensimmäinen avasi vuonna 1913 Estonian uuden teatteri- ja konserttitalon. Kahtena kertana Tanskan prinssiä ovat näytelleet Ants Lauter ja Kaarel Karm². Klassisten produktioiden lisäksi *Hamletista* on muitakin tulkintoja, kuten Juhan Ulfakin³ yhden miehen show *Hamletit* (2006) tai Oksana Trallan⁴ Viron kansallisooppera Estonian balettiesitys (2008).

Teatteri Vanemuine (1997)

Tallinnan kaupunginteatteri (1999)

Von Krahlin teatteri (2006)

Virolainen **teatteri arvostaa historiaansa** ja edelläkävijöitään. Tätä kunnioitusta opetetaan myös omille katsojille alakoulusta lähtien. Tilastojen mukaan yli 5000 koululaista on mukana kouluteattereiden toiminnassa ja yli 6000 aikuista puuhastelee jonkin **harrastusteatterin parissa**. Kulttuurin suurhahmoja muistetaan myös heidän kuolemansa jälkeen. Virolaisen tarvitsee kirjailijoita, taiteilijoita tai teatterilaisia muistellakseen vain suunnata kulkunsa **Metsäkalmiston** hautausmaalle (ks. s. 40), jossa enemmistöllä heistä on viimeinen leposija.

Tallinnan pioneerien ja nuorten palatsiteatterin näyttelijöiden ryhmäkuva (1986).

Estonian Drama Theatre

↑ **teatteri arvostaa historiaansa**

Perinteitä pidetään yllä erilaisten pyhäinjäännösten avulla. Virolaisen teatterimaailman tunnetuimmat ja kaihotuimmat pyhäinjäännökset ovat näyttelijättärien Liina Reimanin⁵ hopeasormus ja Anna Tammin⁶ korvarenkaat, jotka korujen haltijat saavat lahjoittaa eteenpäin vain niiden arvoisille jälkipolven edustajille. Tällä hetkellä molemmat esineet ovat Viron draamateatterin näyttelijättärien hellässä huomassa. Juuri draamateatterissa ovatkin kautta aikojen työskennelleet lähes kaikki virolaisen teatterin suurhahmot, kuten ohjaajat Voldemar Panso, Mikko Mikiver, Juhan Viiding, Evald Hermaküla ja Mati Unt. Nykyään heidän perintöään vaalivat ohjaajat Merle Karusoo, Hendrik Toompere jr. ja Ingomar Vihmar. Draamateatteri on edelleen arvostetuin työpaikka näyttelijöiden keskuudessa. Draamateatterin näyttelijättärien hallussa olevien hopeasormuksen ja korvarenkaiden lisäksi muissakin teattereissa on omat pyhäinjäännöksensä, joita annetaan samalla lailla perinnöksi kädestä toiseen. Vaikka sivustakatsojalle voi jäädä epäselväksi, miksi pyhäinjäännöksiä annetaan perinnöksi juuri tällä tavalla – kuin suurena palkintona – niillä on kuitenkin tärkeä rooli teatteriperinteiden jatkuvuuden ja teatterin yhteiskunnallisen aseman ikuistamisen kannalta. Tilastotkin osoittavat, millainen positiivinen vaikutus teatteripäivän annettavalla palkinnolla on palkinnonsaajan kotipaikkakunnan lipunmyyntiin.

← **puuhailua teatteriharrastuksen parissa**

Vaikka teatterioppia ei ole vielä otettu pakolliseksi virolaisten koulujen opetussuunnitelmaan, monissa kouluissa on oma näytelmäkerho. Ne häviävät suosiossa vain laulukuoroille. Eipä siis kannata ihmetellä, että pyrkyy näytelmäkouluihin on edelleen suurta ja että monet tunnustetut näyttelijät ovat aloittaneet uransa koulun teatterista. He, jotka eivät opiskele näyttelijäksi, voivat jatkaa teatteriharrastustaan vaikka koko loppuelämän: kaikilla yliopistoilla on oma opiskelijateatteri ja Virossa toimii satoja harrastelijateattereita, joissa tuhannet virolaiset tapaavat toisiaan työpäivän jälkeen näyttelläkseen ja ohjatakseen. Joka vuosi järjestetään myös valtakunnalliset koulu- ja harrastelijateatterifestivaalit, johon monien karsintojen kautta pääsevät vain parhaat. Festivaalituomaristoon kutsutaan arvostettuja ammattilaisnäyttelijöitä, ohjaajia ja teatterikriitikoita.

HILLONKEITTÄJÄKANSAA

Virolaisen parasta apetta on kuulemma toinen virolainen, sanovat virolaiset, joihin itseironia imeytyy jo ilmeisesti äidinmaidosta. Niinpä he nauravat teatterissa naapurilleen, mutta eivät halua tunnistaa itseään lavalla. Letkeimmin virolaisten syvimmän olemuksen on tavoittanut ilmeisesti näytelmäkirjailija **Andrus Kivirähk**, jonka näytelmä ***Virolaiset hautajaiset*** (*Eesti matus*) on pysynyt draamateatterin ohjelmistossa jo kymmenen vuotta. Se onkin virolaisen teatterin tämän hetken vanhin puhenäytelmä. Kivirähkin virolainen on vauhkosti töissä rehkiä ja ikuisesti maaseudun rauhaa ikävöivä viinasieppo, joka ostaa joka kerta kaupassa käydessään myös pussillisen sokeria ja kymmenen tulitikkuaskia – koskaan ei voi tietää, milloin seuraava sota alkaa, tai kyyditykset Siperiaan.

Ettenin Theatre Agency

↑ **Andrus Kivirähk** (s. 1970)

Andrus Kivirähkiä on kutsuttu virolaisten parhaaksi vääristäväksi peilliksi. Kivirähk tunnetaan ja häntä arvostetaan sekä proosa- että draamakirjailijana, eikä vain siksi, että hänen molemmat romaaninsa Riihiukko (*Rehepapp*) ja *Mees, kes teadis ussisõnu* ('Mies, joka osasi käärmeeenloitsut') päätyivät nopeasti teatterinäyttämöille, vaan hän on kirjoittanut myös kymmeniä muita näytelmiä. Usein Kivirähkin näytelmien päähenkilöinä ovat virolaisen teatterin suurhahmot, vaikkapa Viron teatterikoulun isä Voldemar Panso (näytelmässä *Voldemar*) (ks. s. 12) tai hänen tulinen vastustajansa Kaarel Ird' (ks. s. 17) sekä oman aikansa suuret näyttelijät, virolaiset teatterin Hamletit Theodor Altermann, Ants Lauter ja Kaarel Karm (ks. s. 35) näytelmässä *Teatriparadiis* ('Teatteriparatiisi'). Pisimpään Kivirähk on tehnyt töitä Viron draamateatterille, jossa on esitetty yli kymmenen hänen näytelmäänsä, mm. kyseisen teatteritalon syntyhistoriasta kertova Vassiljev ja Bubör teki palatsin (*Vassiljev ja Bubör ta tegid siia*) (ks. s. 8). Teatterihistoria ei ole kuitenkaan ainoa asia, josta Kivirähk on kiinnostunut. Niinpa toisen puolen hänen tuotannostaan muodostavatkin juuri virolaisista kertovat tarinat, joita on hoystetty aimo annoksella itseironiaa ja absurdiutta. Niissä suhtaudutaan kuitenkin ymmärtäväisesti kansallisiin eriskummallisuuksiimme: liialliseen työntekoon, jatkuvaan tyytymättömyyteen ja naapurikateuteen.

Teo Mahmoos

Viron draamateatterin näytelmä *Virolaiset hautajaiset* (2002)

Tai kuten *Virolaisten hautajaisten* perheen poika irvaillee: ”Oletetaan, että heräät – vaikka aamulla – ja ympärillä jo kyyditetään! Silloinpa vasta hienoa on, että pirtti on täpötäynnä jauhoa ja herneitä! Eipä tarvitse ennen Siperiaan lähettämistä käydä enää kaupassa: reppu vain täyteen ja senkun kipuat junan eläinkuljetusvaunuun! Sokeripussi päälle, että olisi jotain, mitä ajankuluksi nuoleskella – matka voi alkaa!” Kun Viro odotti vuonna 2004 liittymistä Euroopan unioniin, hillonkeittäjäkansa pelkäsi, että sokerin hinta nousee pilviin ja niinpä kaupat ostettiin valkoisesta myrkystä tyhjäksi.

Viron draamateatterin *Adolf Rühka lühike elu* ('Adolf Rühkan lyhyt elämä', 2005)

Viron draamateatterin *Riihiukko* (2001)

VAT-teatterin *Karin ja Pearu* (2012)

Euroopan komissio ei tietenkään uskonut, että suurimman osan sokerista olisivat ostaneet yksityiskuluttajat, ja niinpä se määräsi Viron valtiolle yli 45 miljoonan euron sokerisakon. Jos eurovirkamiehet olisivat ottaneet vaivakseen tarkastaa jonkun virolaisperheen kellarin, jossa hyllyt ovat murtumaisillaan kymmeniä vuosia sitten keitettyjen hillopurkkien ja mehupullojen painosta, tai olisivat edes katsoneet samaisen *Virolaiset hautajaiset* -näytelmän, olisi sakko saattanut jäädä antamatta.

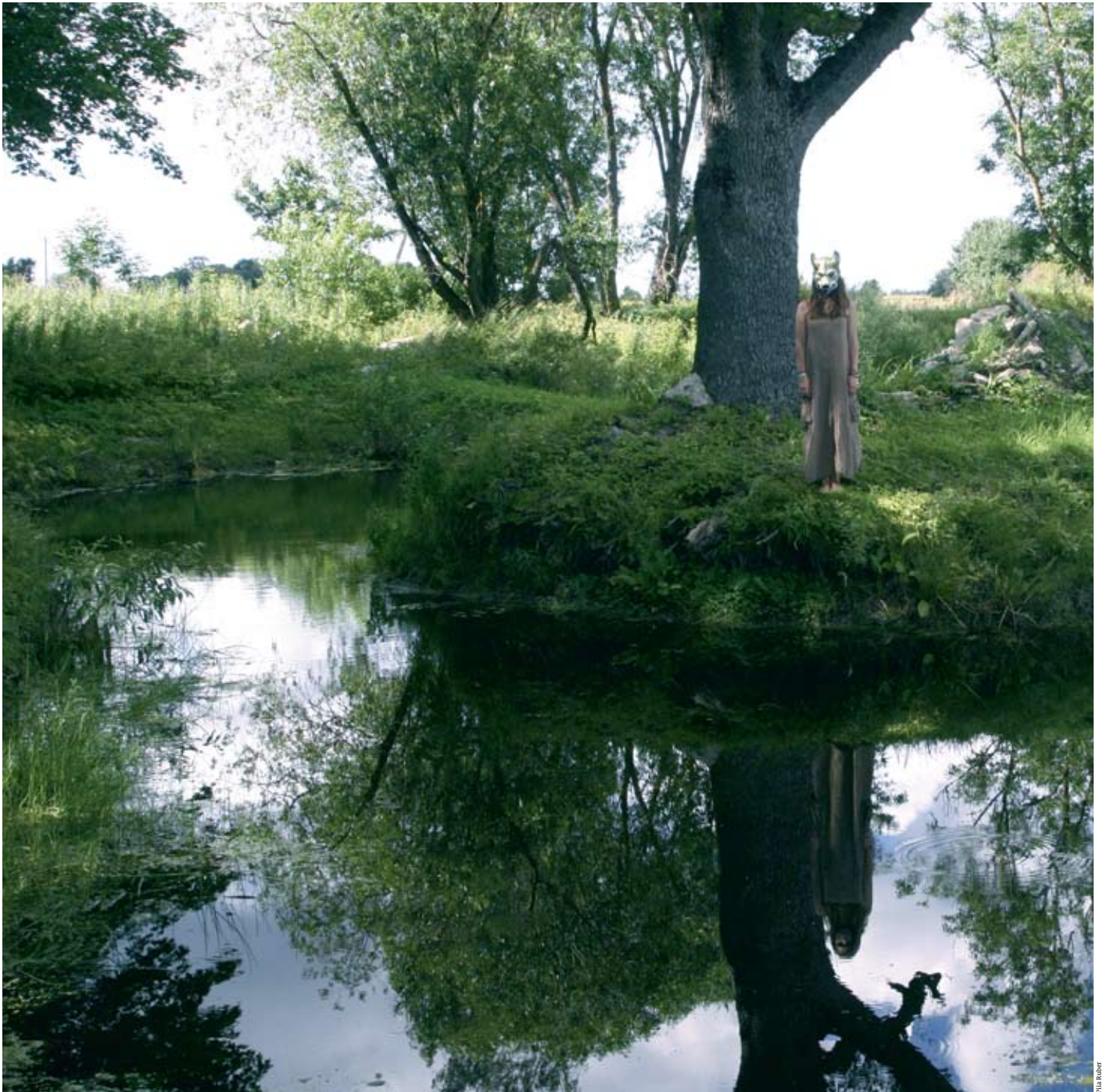
Ugala-teatterin *Helesinine Vagun* ('Vaaleansininen vaunu', 2003)

Vanemuisen näytelmä *Teatriparadiis* ('Teatteriparatiisi', 2006)

Metsäkalmiston hautausmaa on monien virolaisten runoilijoiden, taidemaalareiden, romaanikirjailijoiden, näyttelijöiden sekä poliitikkojen ja tiedemiesten viimeinen leposija. Jokainen luovien alojen liitto (ks. s. 36), Viron teatteriliitto muiden muassa, on varannut sieltä hautapaikkoja ansioituneille jäsenilleen. Ensimmäinen Metsäkalmistolle haudattu henkilö oli kirjailija Eduard Vilde (ks. s. 28). Siellä lepäävät myös Lydia Koidula (ks. s. 20), A. H. Tammsaare (ks. s. 6), Georg Ots (ks. s. 34) sekä Viron presidentit Konstantin Päts (ks. s. 46–47) ja Lennart Meri.

PIENI MUTTA PIPPURINEN

”Maa täytyy täyttää lapsilla, ja täyttää lapsenlapsilla...” (suom. Merja Aho) lauloi Justament-yhtye¹ 1980-luvun lopun virolaisen kansallistunnon heräämisen aikoihin. Huoleen on yhä syytä: vuoden 2011 väestönlaskennan mukaan Virossa asuu hieman alle 1,3 miljoonaa ihmistä, joista virolaisina itseään pitää 68,7 %. Ennusteiden mukaan virolaisia on kolmenkymmenen vuoden kuluttua jäljellä vain 600 000. Jotta Viron kansa pysyisi elinvoimaisena, olisi synnyttettävä enemmän lapsia. Vuonna 2007 tuli NO99:ssä ensi-iltaan näytelmä [Hot Estonian Guys](#), jossa ryhmä virolaismiehiä päättää ratkaista ongelman.

↑ Kuumat virolaiset miehet

„Luovumme kaikesta muusta ja ryhdymme tekemään lisää virolaisia. Raadamme aamusta iltaan ja öisinkin. Jumala loi maailman kuudessa päivässä – me teemme virolaisia seitsemän päivää viikossa, kaksitoista kuukautta vuodessa” (ks. s. 42).

Näytelmä herätti vilkasta keskustelua Viron mediassa ja osoittautui kansainväliseksi hitiksi osallistuessaan yli 10 Euroopan teatterifestivaalille. Suuremmissa maissa näytelmässä käsiteltävä huolenaihe pysyi yhtä kaukaisena kuin kohtauksessa, jossa kyseiset virolaismiehet pyrkivät PR-firman pakeille. Heidän aikeenaan on koostaa markkinointisuunnitelma tapahtumasponsorien löytämiseksi, mutta neuvottelupöydän toisella puolella istuvat kielitaidottomat Virossa asuvat venäläiset eivät millään pysty ymmärtämään miesten liikeideaa. Samanlaista ymmärtämättömyyttä on maailmalla aiheuttanut Viron tiukka kieli- ja maahanmuuttopolitiikka. Jotkut syyttävät virolaisia myös nationalisteiksi. Miehittäjä, maahantunkeutuja ja vieras on ollut monien **virolaisen draaman klassikoiksi** muodostuneiden näytelmien kipeää ainesta. Niistä tunnetuin on varmasti August Kitzbergin² **Ihmissusi** (*Libahunt*), joka on kirjoitettu vuonna 1911. Näytelmässä Tammarun perheen oven taakse ilmestyy eräänä yönä kauhistunut tyttö, Tiina, jonka äiti on surmattu noitana. Kun vuosia myöhemmin perheen pojan on aika valita itselleen vaimo, vanhemmat haluaisivat, että tämä avioituisi toisen sisarpuolensa, Marin, kanssa. Markuksen veri vetää kuitenkin tumman Tiinan luokse. Niinpä Markuksen on valittava omien toiveidensa ja isovanhempien sekä kylän vakaumuksen väliltä, ja niinpä hän valitsee tietysti jälkimmäisen.

etsitään Virossa edelleen

Adaptaatiossaan *Antigonesta* (2010) iranilainen ohjaaja Homayun Chanizadeh nostaa klassisen kreikkalaistragedian symbolin asemaan ja näyttää kuinka mikä tahansa totalitaarinen järjestelmä voi päästä eroon eri tavalla käyttäytyvistä ihmisistä.

Virolaisen draaman klassikot

A. H. Tammsaaren vuonna 1935 kirjoittama Rakastin saksalaista (*Ma armastasin sakslast*) ja Elmo Nügasen 74 vuotta myöhemmin (2009) ohjaama näytelmä pyrkii selvittämään tilannetta, millaista on olla ylpeä kansakunnan jäsenyydestä, vaikka enemmistöstä (tässä tapauksessa Baltian saksalaisista) on tullut yhdessä yössä vähemmistöä.

Teatteri Vanemuisen *Libahunt* (Ihmissusi, 1984)

Vaikka Tammarun verenperimä kulkeutuukin eteenpäin, yhteiskunnan määräämä valinta tuo mukanaan onnettomuutta kaikille asianosaisille. Ihmissusi kysyykin, kuinka paljon ihmisen pitäisi olla valmis uhraamaan koko kansan hyväksi, ja kuinka torjuvaa käytöstä vieraiden suhteen yksikään kansa voi itselleen sallia oman kansansa nimissä. Vastauksia näihin selviytymisen **etsitään Virossa edelleen** sekä lakeja säädettäessä että taideteoksia luotaessa.

etsitään Virossa edelleen

Nuoren koreografin, Svetlana Grigorjevan, tanssiesitys *SöpRusEst* (2012) (eli: *söp* – ystävä-sanan vartalo + *rus* – venäläinen + *est* – virolainen = *söprusest* – ystävydestä) on eräs harvoista teatteriesityksistä, joka käsittelee kysymystä, mitä on olla Virossa syntynyt venäläinen, tai suuren kansakunnan jäsen, mutta samaan aikaan vähemmistöä todella pienessä maassa.

Erkki-Sven Tüürin ooppera *Wallenberg* (2007) kertoo ruotsalaisen miehen elämästä, joka käytti diplomaatin asemaansa hyväkseen ja pelasti tuhansia juutalaisia natseilta todistaen, että vaikka vain yksikin mies voi tehdä historiaa.

PSEUDOHISTORIAA

Viron nykynäytelmiä lukiessa on mahdollista **saada melko värikäs kuva** (kulttuuri)historiasta: presidentti Konstantin Päts¹ (ks. s. 40) oli Kazanin vankimielisairaalassa samaan aikaan tsaari Nikolain kanssa (*Balettimestari*), Viron draamateatterin seinään yritettiin muurata neitsyttä rakennusvaiheessa (*Vassiljev ja Bubõr teki palatsin*), runoilija Juhan Liiv² onkin keisari Aleksanteri II:n ja runoilija Lydia Koidulan (ks. s. 20) äpäräpoika (*Koidulan veri*). Näillä tiedoilla ei pärjäisi yhdessäkään tentissä, mutta tietävämmälle katsojalle nämä Urmas Vadin (ks. s. 48), Andrus Kivirähkin (ks. s. 38) ja Loone Otsin³ näytelmät tarjoavat fantasiakylläisiä faktaleikkejä.

Viron draamateatterin *Vassiljev ja Bubõr teki palatsin* (2010)

saada melko värikäs kuva

Koidulan veri (2008) teatteri Vanemuisessa

tekstit Madis Kõiv

Loputonta kahvinjuontia, *Lõputu kohvijoomine* (2008) Viron draamateatterissa

Jos ei oteta huomioon muutamaa Viron tasavallan 90. juhlavuoden kunniaksi valmistunutta **historiallista näytelmää**, Merle Karusoon (ks. s. 52) muistelmiin perustuvia näytelmiä ta muutamia lopulta näyttämölle päässeitä **Madis Kõivin tekstejä** (ks. s. 50), jää tosiaan vaikutelma, että uuden vuosisadan virolainen dramaturgia pikemminkin välttelee historiallisia tarinoita, ja suosii absurdeja hypoteeseja sisältäviä näytelmiä, joiden menestystä voi mitata sen mukaan, kuinka paljon kekseliäitä faktaväännöksiä niissä esiintyy. Voisi kuvitella, että emme ole vielä valmiita lähihistorian kirjoittamiseen, jos jo 1980-luvulla näyttämölle ei olisi tullut toista maailmansotaa käsitteleviä näytelmiä. Syitä tulee siis etsiä muualta, esimerkiksi muuttuneesta arvomaailmasta, jossa virolaisuus jäi välillä eurooppalaisen säihkeen varjoon. Näytelmäkirjallisuudessa on kuitenkin taas nyt, kaksi sukupolvea myöhemmin, ryhdytty käsittelemään vähintään ensimmäisen tasavallan alkua ja loppua. Sen ansiosta voikin ennustaa, että uudelleen itsenäistymisen aikaan liittyvät kysymykset ja henkilöt päätyvät teatterin lavalla vuoden 2050 tienoilla.

saada melko värikäs kuva

Endla-teatterin *Balettimestari* (2009)

historialliset näytelmät

Viron kansallisoopperan *Presidentti 1939* (2008)

NO99-teatterin *Kommunisti surm* ('Kommunistin kuolema', 2007)

Miehitysajan kuvauksia löytyy jo, esimerkiksi Kivirähkin *Keisarillinen kokki* -näytelmä (*Keiserlik kokk*), jossa päähenkilönä on neuvostovallan syrjimäksi joutunut kirjailija Friedebert Tuglas⁴, tai NKVD:n kuulustelupöytäkirjoihin ja metsäveljien muistelmiin perustuva *Hendrik Toompere jr:n Kommunistin kuolema*. Viime vuosina pseudohistorian on vienyt kokonaan uudelle tasolle näytelmäkirjailija *Urmas Vadi*, jonka tekstien päähenkilöt ovat oikeita nykyyhmiä, jotka myös usein esittävät itseään lavalla.

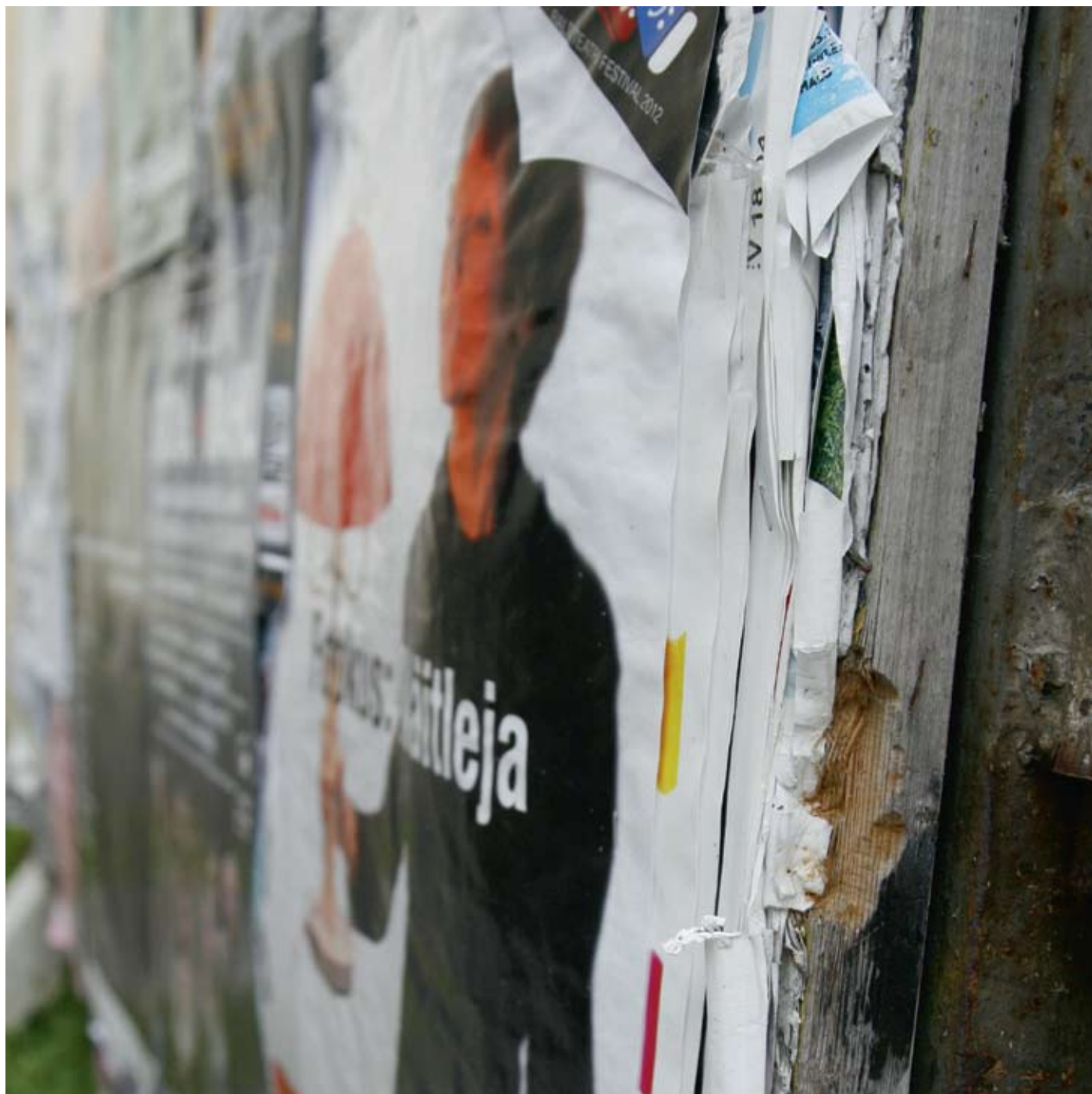
Tarton uuden teatterin *Rein Pakk otsib naist* ('Rein Pakk etsii vaimoa', 2011)

Hendrik Toompere jr. (s. 1965) on valmistunut draamakoulusta, jossa hän toimi myös myöhemmin opettajana. Hän on työskennellyt näyttelijänä Tallinnan kaupunginteatterissa ja Viron draamateatterissa. Vuodesta 1998 lähtien Toompere jr. on työskennellyt kyseisessä teatterissa näyttämöestarinä. Hänelle tarina on kehyksen alkupiste. Tietoisuus maailmasta ja henkilön muuttuvasta identiteetistä ovat usein hänen teatteriproduktioidensa pääteemoja. Kotiteatterissaan työskentelemisen lisäksi hän on myös tehnyt useasti yhteistyötä R.A.A.A.M.-projektiteatterin kanssa, minkä tavoitteena on puolestaan uuden ja ainutlaatuisen virolaisen dramaturgian ohjaukset.

Urmas Vadi (s. 1977) Näytelmässä Peeter Volkonskin⁵ viimeinen suudelma näyttelijä ja legendaarisen Propeller-punkbändin solisti Peeter Volkonski kertoo nuorelle näyttelijättärelle tarinansa. Rein Pakk⁶ etsii vaimoa -näytelmän pääosan esittäjä, näyttelijä ja liikemies toimii juuri niin kuin näytelmän otsikkokin lupaa. Vadin trilogian viimeisessä osassa, Rudolf Allabertin⁷ testamentti, näyttämöllä on itse näytelmäkirjailijakin. Hän esittää näyttelijä Rudolf Allabertin oppilasta Urmas Vadia. Vaikka osa näyttämöllä esitetystä perustuu tositahtumiin, Vadi on lähestynyt todellisuutta fantasian keinoin, mikä puolestaan saa salissa istuvan esittämään itselleen kysymyksen, missä kulkee todellisuuden ja keksityn raja.

MUISTAJA

Virolaiset peilaavat omaa elämäänsä mielellään näyttämön historiallisiin tapahtumiin. Pienen kieli- ja tarinaympäristön vuoksi näiden oikeiden tarinoiden kertomista ei voi oikein jättää kenenkään muun huoleksi – siksi virolaisessa dramaturgiassa onkin paljon näytelmiä menneistä vuosista ja ihmisistä sekä heidän tarinoistaan historian pyörteissä. Kun aikaa tarkastellaan hiukan taaksepäin, taiteellisessa mielessä neuvostoaikaisen dramaturgian painavin ydin liittyi vahvasti muistamiseen. Koska sikäläiset viralliset historiakäsitykset kertoivat kokonaan muunlaisen tarinan, vihjeellinen ja symboleiden sisään piilotettu taiteellinen sana oli tuolloin lähestulkoon olemassaolosta kerrotun todistuksen veroinen.

Uudelleenitsenäistymisen ajan alussa **Madis Kõivin** (ks. s. 47) kirjoittaman **Paluu isän luo** -näytelmän (*Tagasitulek isa juurde*) päähenkilö Palaaja on aivan kuin aikaisempien muistitarinoiden perikuva: Mies, joka vierailee lapsuudenkodissaan, jossa aika heittää kuperkeikkaa, jossa lapsuusmuistot heräävät henkiin, ja sota, lähdön pakko. Kaikkein arkisimpien muistojen takaa aukeaa loputtomuus, jossa kansan ja jokaisen ihmisen henkilökohtainen aika saa aivan kuin mytologisen ajan mittasuhteet ja sitoo rajatun yksittäisen kokemuksen ikuisuuteen.

Viron draamateatterin **Paluu isän luo** (1993)

Madis Kõiv (s. 1929)

opiskeli fysiikkaa Tarton yliopistossa ja on myös Tarton yliopiston ja Viron musiikki- ja teatteriakatemian kunniatohtori. Kõiv ryhtyi kirjoittamaan näytelmiä 1960-luvun alussa, mutta hänet löysi näytelmäkirjailijana oikeastaan vasta **Priit Pedajas** 1990-luvulla. Kõivin näytelmät liikkuvat aina filosofisella tasolla. Hänen tekstinsä eivät ole koskaan helposti käsitettäviä, vaan ne voidaan mieltää moniulotteiseksi järkiteatteriksi täynnä konseptuaalisia arvoituksia. Kõivin lähestymistapa on kuvailtu eri kognitiivisilla tasoilla huomattavan rehelliseksi: henkilökohtaiseksi ja universaaliksi, herkäksi ja abstraktiksi, loogiseksi ja irranaaliseksi. Kõiv palkittiin vuonna 1994, 1998 ja 2002 valtion kulttuuripalkinnolla. Palkinnon elämäntyöstään hän sai vuonna 2008.

Viron draamateatterin **Kui me Moonsundi Vasseliga kreeka pähkleid kauplesime, siis ükski ei tahtnud osta** ('Kun Moonsundin Vasselin kanssa yritimme myydä saksanpähkinöitä, mutta kukaan ei halunnut ostaa', 1999)

Oman itsensä tiedostaminen historiallisten tapahtumien pyörteissä saa Palaajan Äidin lausumaan menneisyydestä seuraavaa: ”Kellään meistä ei ole omaa elämää. Jotta kaikki se, mikä tulee tapahtumaan, mikä elämässä tulee vastaan, olisi omaa, henkilökohtaista elämää, johon ei vaikuta se, mikä vuosi tai aika parhaillaan on, että aika on minun ikiomaa aikaani, mikä ei liity mitenkään kenenkään muuhun, ei jokin kolmekymmentä yhdeksän, joka tulee ja jossa minun omani ei ole mitään.”

Viron draamateatterin *Filosofipäev* ('*Filosofin päivä*', 1994)

Viron draamateatterin *Peiarite õhtumängud* ('*Kulkurien iltashow*', 1997)

Priit Pedajas (s. 1954)

on näyttelijä, ohjaaja ja teatteripedagogi, eräs Voldemar Panson oppilaista. Pedajas on työskennellyt näyttelijänä ja ohjaajana Ugala-teatterissa, Endla-teatterissa ja Viron draamateatterissa. Vuodesta 1999 alkaen hän on ollut Viron draamateatterin taiteellinen johtaja. Pedajas on maineikas tunnelman mestari, joka hyvällä rytmitajullaan ja tarkalla näyttelemisellä osaa luoda näyttämölle kiehtovia maailmoja, joissa todellisuudella ei ole jalansijaa. Pedajasin näytelmät ovat eittämättä musikaalisia, vaikka musiikkia esitetään vain osassa näytelmää. Pedajas on myös konserttoinut itse kirjoittamine lauluineen. Hän oli ensimmäinen, joka löysi Madis Kõivun näytelmät sekä ohjasi tämän *Paluu isän luo*, *Kulkurien iltashow*, *Filosofin päivä*, *Kun Moonsundin Vasselin kanssa yritimme myydä saksanpähkinöitä, mutta kukaan ei halunnut ostaa*, *Finis nihili* ja *Kokkusaamine* (Tapaaminen). Priit Pedajas suosii aitoa virolaista draamaa. Siitä huolimatta hän on toistuvasti tuottanut myös Brian Frielin näytelmiä.

Päivi Räsänen

Merle Karusoo (s. 1944)

on Voldemar Panson entinen oppilas. Hän on ollut draamaoppilaitosten opettaja, kirjoittanut kirjoja, näytelmiä, näyttämösovituksia, koonnut materiaalia näytelmiä varten. 1980-luvun alussa hän ryhtyi keräämään virolaisten elämäkertoja. Karusoo oli ensimmäisiä virolaisia ohjaajia, jotka perustivat itsenäisen teatteriryhmän neuvostoaajan lopulla. Tällä hetkellä Karusoo työskentelee Viron draamateatterin näyttämömasterina. Hänen työnsä dramaturgia perustuu ajatukseen, että yhteiskunnan ongelmat voidaan sanoa ääneen ja niitä voidaan analysoida teatterin välityksellä ja sen keinoin. Tämän prosessin tärkeä osa on rituaalinen puhdistautuminen sanomalla asiat suoraan ääneen. Karusoo työskentelee mielellään dokumentaarisen aineiston parissa, jotka hän ja näyttelijät ovat itse keränneet. Haastattelut, kirjeet ja päiväkirjat ovat niiden teoksen perusta, jotka keskittyvät henkilökohtaisiin monia koskettaviin tositarinoin. Teemat ja ongelmat ovat universaaleja ja ylittävät kansallisuuksien rajat. Karusoon näytelmätuotannot kertovat tarinoita ja liittyvät aiheisiin, jotka usein jätetään syrjään sekä teatterissa että yhteiskunnassa.

→ ↓

Timo Tiihonen

Viron draamateatterin Sigma Tau-C705 (2008)

Ohjaaja Merle Karusoon (ks. s. 47) elämäkertateatteri keskittyy ”aidosti omaan aikaansa”, ja luo tekstejä, jotka perustuvat ihmisten itse kertomiin tai kirjoittamiin elämäntarinoin.

→ ↓ Karusoo työskentelee mielellään dokumentaarisen aineiston parissa.

Peeter Laurits

Viron draamateatterin Kurjet lähteneet, pellot tyhjäät (1997)

Tarmo Tiihonen

Rakverin teatterin Kuriirit (2005)

Esimerkiksi Karusoon ensimmäinen, vuonna 1980 ensi-iltaan tullut dokumentaarinen ohjaus, *Olen 13-vuotias*, perustui viiteensataan tallinnalaiskoululaisten kouluaineeseen, joista koko näyttelijäkaartin ryhmätyön tohinassa tuli paikoin karikatyyrimäinen, paikoin hyvinkin kipeä kollaasi tuon ajan koululaisen elämästä. Sitä ovat seuranneet tarinat kyydittämiskokemuksista (muun muassa myös kyydittäjien näkökulmasta), seksuaalisuudesta, nykyaikaisiin sotakomennuksiin osallistumisesta, tappavan taudin kanssa kasvokkain olemisesta ja yhteiskuntaan sopeutumisesta.

Nuorisoteatterin *Olen 13-vuotias* (*Olen 13-aastane*, 1980) (ks. s. 4). 32 vuotta myöhemmin Karusoo toimi *Olen 13-vuotias* -näytelmän nykyversion mentorina. Sen esittivät Tarton yliopiston Viljandin kulttuuriakatemiasta (ks. s. 16, 18) vuonna 2012 näyttelijöiksi valmistuneet opiskelijat.

Valdur Vahur / TMA

Meie Soovall

LOPPUMERKINNÄT

TEATTERILLA ON VÄLIÄ

1 → Jaan Kruusvall (1940–2012) oli näytelmäkirjailija. Hän valmistui vuonna 1971 moskovalaisesta Gorkin kirjallisuusinstituutista ja työskenteli tuotantoyhtiö Tallinnfilmissä, *Sirp ja Vasar* -viikkolehdessä sekä *Looming*-kirjallisuuslehdessä. Hänen parhaiten tunnetuimmat näytelmänsä ovat *Pilvien värit* (*Pilvede värvid*), joka kertoo virolaisen maalaisväestön kohtalosta toisen maailmansodan aikana, ja *Vaikuse vallamaja* ('Hiljainen kunnantalo'), joka käsittelee virolaisen maalaisväestön elämää sodan jälkeen. Vuonna 2011 hänen näytelmänsä *Tasandikkude helinad* ('Tasankojen helinä') sai Viron kulttuurirahaston draaman vuosipalkinnon.

2 → Mikk Mikiver (1937–2006) oli ohjaaja, näyttelijä ja teatteripedagogi. Hän työskenteli nuorisoteatterissa johtavana taiteellisena johtajana, draamateatterissa ja opetti draamakoulussa. Mikiver oli erittäin tunnustettu ohjaaja sekä teatteri- ja elokuvanäyttelijä. Hänen huomattavimpiin saavutuksiinsa kuului virolaisten näyttelmien ohjaaminen. Hän oli myös mukana politiikassa vuosina 1989 – 1992.

LÄHTÖKUOPISSA

1 → Urmas Lennuk (s. 1971) on näytelmäkirjailija, ohjaaja ja teatterinjohtaja. Hän valmistui Viron musiikki- ja teatteriakatemian draamakoulusta teatteriohjaajaksi vuonna 2000 ja on työskennellyt vuodesta 2011 lähtien draamaohjaajana teatteri Vanemuisesa. Hän keskittyi ensin näytelmien kirjoittamiseen, mutta on nyt palannut myös ohjaamaan. Lennuk on teatterille tekemiensä näytelmien lisäksi kirjoittanut käsikirjoituksia ja on yksi Viron kiitellyimmistä dramatisoijista. Hänellä on kyky tasapainottaa klassisten tekstien tunnelmaa niiden tulkinnoilla. Neljä hänen näytelmäänsä on voittanut palkintoja uuden draaman kilpailussa. Hän oli myös kansainvälisen New Baltic Drama -näytelmäkirjailijakilpailun finalistina vuonna 2011.

2 → Vilsandi on saari Saarenmaan läntisen rannikon syrjässä, pinta-alaltaan 8,75 km² (pituus 6,3 km ja leveys enintään 2,3 km). Saarella asuu noin 30 henkeä, vaikka suurin osa heistä lähteekin talveksi pois. Tunnetuin asukas on näytelmäkirjailija Jaan Tätt, joka on kirjoittanut lauluja Vilsandista ja toiminut majakanvartijana.

3 → Marko Matvere (s. 1968) on näyttelijä ja ohjaaja. Hän valmistui vuonna 1990 draamakoulusta ja työskenteli vuosina 1992 – 2004 Tallinnan kaupunginteatterissa. Nyt hän työskentelee freelancerina. Hänelle on myönnetty nuorelle näyttelijälle annettava Ants Lauter-palkinto. Teatterityönsä lisäksi hän on *Välkeste lõõtspillide ühing* -nimisen bändin jäsen sekä on esiintynyt konserteissa yhdessä Jaan Tätten kanssa. Matvere ja Tätt tunnetaan myös kaksivuotisesta maailmanympäripurjehduksestaan, jolta he palasivat kesällä 2012. Vuonna 2002 Matvere oli yksi Tallinnassa järjestettyjen Euroviisujen juontajista.

4 → Jakob Karu (s. 1966) on näytelmäkirjailija. Jakob Karu on kulttuurikriitikon ja graafisen suunnittelijan Tõnu Kaalepin (s. 1966) pseudonyymi. Hänen nimellään on tuotu näyttämölle kaksi näytelmää: *The State of the Matter* (2004) ja *Vanaema juures* (2007). Molemmat tekstit on palkittu Viron teatteriangentuurin järjestämässä draamakilpailussa.

ISÄHAHMO

1 → Gustav Suits (1883–1956) – runoilija, kriitikko, kouluttaja ja stipendiaatti, Nuori Viro -ryhmittymän (*Noor-Eesti*) vaikutusvaltaisin runoilija sekä eräs suurimmista virolaisista kirjailijoista läpi aikojen. Pienessä Võnnun kunnassa Tarton eteläpuolella syntynyt Gustav Suits saattoi koulutuksensa päätökseen Tarton ja Helsingin yliopistoissa. Häneen vaikuttivat kulttuurisesti sitoutuneet ja poliittisesti aktiivisemmat suomalaiset, joilla oli pysyvä vaikutus Suitsin elämänkatsomukseen. Vuonna 1901, kaksi vuotta kriittisellä esseellä sekä runolla *Vesiroosid* (Vesililjat, 1899) debytointinsa jälkeen, hän löysi kirjallisuuden ystävien seuran *Kirjanduse Sõbraad*, johon kuului myös A. H. Tammsaare. Suits myös julkaisi vaikutusvaltaista aikakauslehteä nimeltä *Kiired* (Säteet). Nuoren Viron toiminnan avainhenkilönä Suits muotoili liikkeen iskulauseen, *cri de coeur*’in: ”Enemmän eurooppalaista kulttuuria! Olkaamme virolaisia, mutta tulkaamme eurooppalaisiksi!” Viron itsenäisyysjulistuksen jälkeen vuonna 1918 entinen vallankumouksellinen omistautui virolaismedian ilmaisukeinojen edistämiseen johtamalla kirjallisuusosastoa Tarton yliopistossa vuosina 1919 – 1944, ja perustamalla Akateemisen virolaisen kirjallisuusseuran vuonna 1924. Paettuaan Neuvostoliitosta vuonna 1944 Suits vietti loppuelämänsä pakolaisena Tukholmassa,

missä hän kirjoitti valtaosan runoudestaan ja monia tutkielmia. Häntä muistetaan Gustav Suits -runouspalkinnolla, joka myönnetään vuosittain filosofisesti syvällisestä kokoelmasta.

2 → Juhan Viiding (1948–1995) – runoilija, näyttelijä, näyttämöestari ja laulaja, jonka katsotaan usein olevan virolaisen runouden suurin moderni innovaattori. Tunnetun runoilijan Paul Viidingin poika, Juhan Viiding, opiskeli draamakoulussa ja työskenteli valmistumisensa jälkeen vuonna 1972 näyttelijänä ja stage directorina Viron draamateatterissa. Herkkänä ja traagisena hovinarrina virolaisen kirjallisuuden maailmassa, hän riisti itseltään hengen vuonna 1995. Juhan Viiding debytoi Jüri Üdin pseudonyymillä kokoelmallaan *Närvitrukk* ('*Hermopainos*', 1971; Johnny B. Isotamm, Joel Sangin ja Toomas Liivin muodostama joukko) sekä jatkoi julkaisutoimintaa tietoisesti kehittämälleen ja esittämälleen alter egollaan vuoteen 1978 saakka, jolloin hänen kokoelmansa *Mina olin Jüri Üdi* (Minä olin Jüri Üdi) julkaistiin. Viidingistä tuli töitään ilmaisuvoimaisella tavalla esittelevä elävä legenda, joka vaikutti oman aikansa jokaiseen virolaiseen kirjailijaan. Hän oli myös nuorisolle vastustamaton inspiraationlähde. Suositun *Amor Trio* -yhtyeen jäsen ja usean kappaleen sanoittaja Juhan Viiding on myös Viron paras esimerkki laulavasta runoilijasta.

OLEMATON TEATTERI

1 → Karl Saks (s. 1984) on freelance-koreografi ja tanssija. Hän valmistui Viljandin kulttuuriakatemian tanssitaiteen linjalta keväällä 2009. Tällä hetkellä hän opettaa itsenäisiä tanssitekniikoita ja improvisaatiota samassa koulussa. Karl Saksin ensimmäinen itsenäinen teos koreografina oli *Tšuuud* (*Chude*, 2010), joka valittiin vuoden 2010 parhaaksi tanssiperformanssiksi. Hänen seuraava sooloperformanssinsa, *Nestor-munkin jaaritukset*, on jatkoa *Chude*’ille. Karl Saks tunnetaan myös nimellä *Cubus Luarvik*, jolla hän säveltää elektronista musiikkia ja luo äänimaisemia tanssiperformanssejaan varten. Sävellyksissä hän käyttää itse nauhoitettuja äänipätkiä, jotka on miksattu elektronisesti.

2 → ZUGA ühendatud tantsijad (ZUGAN yhdistyneet tanssijat) on 12 vuotta sitten tuolloin nuorten ja aktiivisten tanssinluojien, Tiina Mölderin, Kaja Kannin ja Jarmo Karingin, perustama tanssijakokoonpano. Koko sen

olemassaolon ajan erilaiset taiteilijat ovat osallistuneet ZUGA:n erilaisiin seikkailullisiin performansseihin. ZUGA suhtautuu intohimoisesti työprosessiin ja ottaa sen mukaansa näyttämölle kannustaen samalla esitystaiteilijoita ja katsojia keskinäiseen kanssakäymiseen.

3 → Henri Hütt (s. 1985) on tekno-orientoitunut performanssitaiteilija ja koreografi, joka pitää arvossa luovia risteymiä. Hän on tähän mennessä ohjannut kolme produktiota, joista viimeisimmässä – *Sphere Islands (in order to dance)* – hän esiintyi näyttämöllä lasिताiteilijaisänsä kanssa.

4 → Mart Kangro (s. 1974) on yksi kansainvälisesti tunnetuimmista virolaisista koreografeista. Valmistuttuaan tanssijaksi ja koreografiksi Tallinnan yliopistosta, hän tanssi muutaman vuoden Viron kansallisoopperassa. Tämän jälkeen hän on keskittynyt koreografian työhön, mutta hän esiintyy itsekin silti usein lavalla. Kangro on ohjannut kahdeksan tanssiproduktiota. Hänen koreografinen kielensä liittyy usein liikkeen selkeyteen ja täsmällisyyteen. Hän on tehnyt laajalti yhteistyötä saksalaisten koreografien Thomas Lehmenin ja Christina Ciupken kanssa.

5 → Madis Kolk (s. 1974) opiskeli teatterialaa Tarton yliopistossa, jossa hän työstää parastaikaa väitöskirjaansa. Hän ryhtyi toimimaan teatterikriitikkona vuonna 1998 ja vuodesta 2003 lähtien hän on ollut Viron suurimman kulttuurilehden (Teater. Muusika. Kino.) päätoimittaja. Madis Kolk on myös istunut useita kertoja teatterin vuosipalkinnosta päättävässä tuomaristossa sekä saanut itse vuonna 2012 teatterikriitikon vuosipalkinnon. Vuonna 2010 Kolk kuratoi Draama-festivaalia.

6 → Anu Lamp (s. 1958) on ollut Tallinnan kaupunginteatteriin kiinnitetty näyttelijä jo vuodesta 1982 lähtien. Hän on myös erinomainen kääntäjä sekä Viron musiikki- ja teatteriakatemian pitkäaikainen professori. Vuosina 2006 – 2010 hän työskenteli myös kaupunginteatterin kirjallisena neuvonantajana. Useasti palkittu Anu Lamp on saanut myös Ants Lauterin näyttelijäpalkinnon vuonna 1989, Viron parhaalle näyttelijälle myönnettävän teatterin vuosipalkinnon vuosina 1990 ja 1996, parhaalle sivuosanäyttelijälle vuonna 2000, parhaalle kääntäjälle myönnettävän Aleksander Kurtinan palkinnon vuosina 1993 ja 2002, Valkoisen tähden ritarikunnan merkin vuonna 2001, Viron teatteriagentuurin uuden

draaman palkinnon vuonna 2006 sekä Viron valtion kulttuuripalkinnon vuonna 2012.

ITSEYLISTYSTY

1 → Ants Lauter (1894–1973) oli ohjaaja, näyttelijä, teatterinjohtaja ja pedagogi. Hän aloitti uransa Estonia-teatterin näyttelijänä ja lavastajana vuonna 1913. Myöhemmin hän työskenteli draamapäällikkönä samassa teatterissa ja toisen maailmansodan jälkeen hän toimi Estonia-teatterin sekä Viron draamateatterin pääjohtajana ja teatteri Vanemuisen taiteellisenä johtajana. Hän toimi monen vuoden ajan myös näyttämöharjoittelun opettajana. Lauter on näytellyt yli 20 elokuvassa, mm. *Mäeküla piimamees* (1965) ja *Mehed ei nuta* (1968).

2 → Kaarel Karm (1906–1979) oli näyttelijä, joka aloitti uransa vuonna 1925 Estonia-teatterissa, ensin operetti- ja balettiteatterin puolella ja myöhemmin draamanäyttelijänä ja näyttämömasterina. Vuodesta 1949 lähtien hän työskenteli draamateatterissa näyttelijänä. Kesällä 2012 Rakveren teatteri palkitsi Urmas Vadin näytelmän *Hullumaja suvepäevad Vaino Vahingu ainetel* ('Hullujenhuoneen kesäpäivät Vaino Vahingin mukaan') Karmin kotitalalla Länsi-Virumaalla.

3 → Juhan Ulfaks (s. 1973) on näyttelijä, joka on valmistunut Viljandin kulttuuriakatemiasta ja suorittanut opintoja myös Helsingin teatterikorkeakoulussa. Ulfaks on kuulunut vuodesta 1998 lähtien Von Krahlin teatterin näyttelijäkaartiin. Vuonna 2012 hänet palkittiin vuoden parhaaksi miesnäyttelijäksi roolisuorituksestaan Peeter Jalakasin ohjaamassa Gilgamesh-näytelmässä. Ulfaks on myös näytellyt useissa elokuvissa, mm. Mati Untin teksteihin perustuvissa Veiko Õunpuun ohjaamissa elokuvissa *Tühirand* (2006) ja *Syystanssi (Sügisball)* (2007).

4 → Oksana Tralla (s. 1979) on ballettianssija ja koreografi. Hän valmistui vuonna 1988 Tallinnan balettikoulusta. Tralla on palkittu tanssiproduktion vuosipalkinnolla kolme kertaa: vuonna 2002 esityksestä *The Last Hair* (yhteistyössä Taavet Jansenin kanssa), vuonna 2008 Hamletista ja vuonna 2012 Pikku prinssistä.

5 → Liina Reiman (1891–1961) oli näyttelijätär ja teatteripedagogi. Hän oli yksi Viron ensimmäisiä ammattinäyttelijättäriä ja työskenteli Vanemuine-, Endla-, Estonia-, ja draamateatterissa.

Vuonna 1944 hän muutti Suomeen, missä hän työskenteli niinikään näyttelijänä, ohjaajana ja teatteripedagogina. Reiman julkaisi muistelmansa *Rambivalgus süttib. Mälestusi minu lavateekonnalt ja Lava võlus*. Hänen muistosormuksensa on yksi virolaisen teatterin periytyvistä pyhänjäänöksistä. Sormuksen ensimmäisen perijän, näyttelijätär Aino Talvin, Reiman valitsi itse. Vuodesta 1984 lähtien pyhänjäänös on ollut Viron draamateatterin näyttelijän Ita Everin hallussa.

6 → Anna Tamm (1880–1964) oli näyttelijä. Hän aloitti uransa Viljandissa ja työskenteli sitten Moskovassa ja muualla Venäjällä. Vuonna 1911 hän palasi Vieroon ja työskenteli useiden teattereiden palveluksessa, pisimpään Tallinnan työväenteatterissa ja draamateatterissa. Hänen korvarenkaansa kuuluvat myös virolaisen teatterin kiertävien pyhänjäänösten joukkoon. Tamm antoi kuronsa näyttelijättärelle nimeltä Lisl Lindau, joka päätti, että korvarenkaista pitäisi tehdä kiertävä talismani. Hän valitsi näyttelijätär Kaie Mikhelsonin Viron draamateatterista korvarenkaiden seuraavaksi väliaikaiseksi haltijaksi.

HILLONKEITTÄJÄKANSAA

1 → Kaarel Ird (1909–1986) oli teatterinjohtaja, ohjaaja ja näyttelijä. Hän oli teatteri Vanemuisen legendaarinen taiteellinen johtaja, joka kannusti nuoria teatteriohjaajia Evald Hermakülaa ja Jaan Toomingia toteuttamaan produktionsa 1970-luvulla, jotka tunnetaan nykyään virolaisen teatterin uudistajina. Vuonna 2010 Tarton uusi teatteri toi ensi-iltaan Ivar Pöllun näytelmän *Ird K*, joka perustui lukuisiin historiallisiin asiakirjoihin. Nimiroolin esittäjä näyttelijä Nero Urke ja näytelmäkirjailija Ivar Põllu saivat molemmat työstään Viron teatterin vuosipalkinnon.

PIENI MUTTA PIPPURINEN

1 → Justament-bändi perustettiin vuonna 1980 tarttolaisten koulunsa päättävien bändiksi Toomas Lungen ja Jaan Elgulan aloitteesta. Yksi bändin parhaiten tunnetuista kuudesta jäsenestä on Andres Dvinjaninov, tarttolaisen Emajoen kesäteatterin perustaja ja johtaja.

2 → August Kitzberg (1855–1927) oli kirjailija. Näytelmäkirjailijana hän kirjoitti alun perin vaatimatonta farseja amatööri- ja kyläteattereille, mutta kun ensimmäiset ammattilaisteatterit perustettiin, hänestä tuli yksi Viron tunnetuimmista näytelmäkirjailijoista.

Ammattilaisteatteri Vanemuisen avajaisesitys vuonna 1906 oli Kitzbergin draamanäytelmä Tuulten pyörteessä (*Tuulte pöörises*), jota seurasi tragedia Ihmissusi (*Libahunt*, 1911) sekä draamanäytelmä *Kauka jumal* (1915). Kitzberg kirjoitti myös tarinoita ja näytelmiä lapsille, sekä muistelmia ja eläinsatuja.

PSEUDOHISTORIAA

1 → Konstantin Päts (1874–1956) oli Viron tasavallan ensimmäinen presidentti. Hän valmistui Tarton yliopiston oikeustieteellisestä tiedekunnasta vuonna 1898. Päts otti aktiivisesti osaa vuoden 1905 vallankumoukseen, jonka vuoksi tsaarinvaltaa kannattava hallitus tuomitsi hänet kuolemaan. Hän pakeni kuitenkin Sveitsiin vuonna 1906 Suomen kautta. Vuonna 1909 hän palasi Viroon, jossa hänet tuomittiin vankilaan muutamaksi vuodeksi. Päts toimitti Virossa Tallinna Teataja -nimistä sanomalehteä ja auttoi perustamaan Viron kansallisia asevoimia. Pätsin vangitsivat vuonna 1918 saksalaiset miehittäjät ja hänet lähetettiin vankileirille Puolaan. Vapauduttuaan vuonna 1918 hän johti Viron väliaikaista hallitusta ja järjesti puolustuksen maahan tunkeutuvaa puna-armeijaa vastaan. Päts toimi monessa poliittisessa virassa seuraavina vuosina. Vuonna 1934 valtionpäämiehen, *riigivanem*, tehtävässä toimiessaan hän julisti maahan hätätilan ja lakkautti kaikki poliittiset puolueet. Tästä alkoi vaikenava aika (kausi), *vaikiv ajastu*, autoritäärisen johtajuuden aika Virossa. Konstantin Päts valittiin vuonna 1938 Viron presidentiksi. Vuonna 1939 hän päätti sulkea puolustusvoimat ja allekirjoitti Neuvostoliiton kanssa sopimuksen, joka salli Neuvostoliiton sotilastukikohtien perustamisen Viroon, ja toivoi viime hetkeen saakka, että Saksa puuttuisi asiaan ja Viro pelastuisi sodankäynniltä. Vuonna 1940 neuvostoliittolaiset miehittäjät kyydittivät Pätsin ja tämän perheen Neuvostoliittoon, missä hän kuoli vuonna 1956. Vuonna 1990 Päts haudattiin uudelleen Tallinnan Metsäkalmiston hautausmaalle.

2 → Juhan Liiv (1864–1913) oli runoilija ja proosakirjailija, useiden edelleenkin rakastettujen isänmaallisten runojen tekijä, kuten esim. *Eile nägin ma Eestimaad!* (*Eilen näin Eestinmaan!*) ja *Ta lendab mesipuu poole* (*Se lentää mesipuun puoleen, suom. Yrjö Jylhä*). Juhan Liiv oli levoton sielu, ja ensimmäiset merkit melisairaudesta ilmenivät 20-vuoden iässä. Viimeisinä vuosinaan Liiv vaelteli ympäri maakuntaa, viipyi ystävien ja

sukulaisten hoivissa, mutta ei koskaan kauaa. Sairauskohtausten aikana Liiv kuvitteli olevansa tsaari Aleksanteri II, Lydia Koidulan poika ja Puolan valtaistuimen perijä.

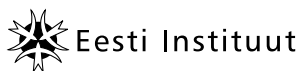
3 → Loone Ots (s. 1965) on näytelmäkirjailija ja kulttuurihistorioitsija, joka opiskeli viron kieltä ja kirjallisuutta Tarton yliopistossa ja valmistui maisteriksi kansanrunouden alalta sekä tohtoriksi pedagogiikan alalta. Ots on kirjoittanut näytelmiä, suosittuja tiede- ja lastenkirjoja sekä julkaissut kaksi runokokoelmaa. Hän tutkii Viron ja Baltian maiden kulttuurihistoriaa sekä opettaa Baltic Studies -opintokokonaisuutta Tarton ja Moskovan yliopistoissa. Ots perusti Tarttoon Richard Wagner -seuran, jonka johdossa hän oli pitkään. Kaiken tämän lisäksi hän toimii myös lasten- ja eläintensuojelun parissa. Hänen näytelmänsä liittyvät usein historiallisiin aiheisiin, vaikka ne usein sekoittavatkin faktaa ja fiktiota.

4 → Friedebert Tuglas (1886–1971), jonka sukunimi oli vuoteen 1923 saakka Mihkelson, oli kirjailija, kriitikko, kirjallisuuspalkittu ja kääntäjä, virolaisen novellin keksijä ja aktiivinen toimija virolaisälymystön parissa 1900-luvun alkupuolella. Tämä suurimmaksi osaksi itseoppinut puusepän poika Ahjalta, Tartonmaan maakunnasta kirjoitti suurimman osan novelleistaan, runoistaan, kirjallisuudentutkimukseen liittyvistä kirjoituksistaan ja matkakertomuksistaan karkotettuna (1906 – 1917), jonka oli aiheuttanut hänen osallistumisesta vallankumoukseen vuonna 1905. Emigranttiaika, jonka hän vietti suurimmaksi osaksi Suomessa, ei kuitenkaan ollut esteenä sille, että hänestä tuli Nuori Viro -ryhmittymän (*Noor-Eesti*) voimapesä. Kotiinpaluun jälkeen Tuglas vakiinnutti pian asemansa Viron kirjailijapiirien johtohahmona.

5 → Peeter Volkonski (s. 1954) on näyttelijä, kääntäjä ja muusikko. Volkonski omisti aikaisemmin Keila-Joan kartanon, josta on tullut suosittu kesäteatterin esityspaikka. Volkonski on opiskellut näyttelemistä ja kääntänyt myös näytelmiä venäjältä ja englannista. Hän on laulanut useissa bändeissä, mm. surullisenkuuluisassa *Propellerissa* (Bändin 22. elokuuta 1980 järjestämän konsertin toinen osa kiellettiin jalkapallopelin jälkeen, mikä sai aikaan nuorisomellakan stadionilla ja seuraavina päivinä myös Tallinnassa.

6 → Rein Pakk (s. 1968) on näyttelijä. Hän opiskeli ensin draamakoulussa, mutta valmistui kuitenkin elokuvaohjaajaksi Tallinnan yliopiston elokuva- ja mediakoulusta (*Balti Filmi- ja Meediakool*). Pakk on freelance-näyttelemisen lisäksi ollut mukana perustamassa useita viihdekeskuksia, kirjoittanut artikkeleita kulttuuriin, yhteiskuntaan ja taiteeseen liittyvistä aiheista sekä esseitä ja arvosteluita. Hän on julkaissut pilapiirroksia kuukausittain ilmestyvässä Diplomaatia-lehdessä vuodesta 2005 lähtien. Vuodesta 2011 lähtien hän on työskennellyt teatteri Vanemuisen näyttelijänä.

7 → Rudolf Allabert (1939–2011) oli näyttelijä, ohjaaja ja teatteripedagogi. Hän työskenteli näyttelijänä Rakveren teatterissa ja nuorisoteatterissa sekä toimi viimeksi mainitun taiteellisenä johtajana vuodesta 1986 vuoteen 1992. Hän opetti vuodesta 1978 lähtien teatteriohjausta nykyisessä Tallinnan yliopistossa.

Eesti Instituut

Eesti Instituut
Suur-Karja 14
10140 Tallinna
+372 6314 355
estinst@estinst.ee
www.estinst.ee

Viro-instituutti Suomessa
Sörnäisten rantatie 22
00540 Helsinki
+358 9 669 805
+358 50 438 5331
info@viro-instituutti.fi
www.viro-instituutti.fi

draamamaa.ee
Estonia — Land of Drama

EESTI
TEATRI
AGENTUUR

Viron teatteriagentuuri
Väike-Karja 12
10140 Tallinna
+372 6282 342
info@teater.ee
www.teater.ee